

037530

פ.י.י.י

יהדות לוב

מאמרים והשיחות על חיי היהודים בלוב: ראשית
בואם ללוב, מבנת הקהלות והחיים הדתיים,
החברתיים והלאומיים שלהם, מאורעות הדמים,
הגנת, העסקה, עלייה והתיישבות, החיי ומנהגים ועוד.

יזמא לאור לרגל מלאת עשר שנים
לעלית יהודי לוב לארץ ישראל
(תשי"ט - תשי"ט)

1960

בהוצאת ועד קהלות לוב בישראל

לזכר החבר היקר, שנשרף באש
 אהבתו לעמו, תורתו ולשונו
ציון שאול אדאדי ז"ל
 מוקדש הספר הזה

ציון שאול אדאדי ז"ל
 (א) שבט ה'תש"ס — ט' אדר ה'שתי"ח

מ.ט.ט.מ.ט.מ.ט.מ.ט.
 4467.44

833.5/612
 27

אוספן את החומה, ציבור והמינו לזכרון

פריג'א תל אביב
 עמישדי גויטע
 צוריאל שקר
 גבריאל ארביב
 פריג'א תל אביב

Ⓢ
 135
 444 1/2

אונברסיטת תל אביב
 הספרייה

כל הזכויות שמורות למוציא לאור

אלול, ה'תש"ך — 1960

99762

מס' הספר

נוסח בדפוס "העשור" תל-אביב, רח' המסגר 66

תלדות ההעפלה

בה בשעה שפעילות התנועה התרבותית הולכות ומשגשגות עיי ארגון בן יהודה ובוגרי הנוער. החלוצים עוסקים בהכשרה חקלאית לקראת עליה קונסטרקט מיבית לארץ, הלכה ונרקמה. בינתיים, עליית בחורינו בדרך עקלתון לארץ, עד בה לא נוסו יחזרי ללב במעשים נועזים כאלה. 20 שנות משטר פאשיסטי הספיקו להוציא מלב כל תושביה כל נסיון לצעדים דראסטיים ונועזים. אולם הרוח הפועמת בקרבם שלא בכתה מאז ומתמיד, כיחוד אתרי שחרור ללב, והתעוררות הרוח הציונית ששבת לתחייה, נתנה להם כח ועצמה למפעל ולא להיות אדישים מול המצב היהודי העולמי ומאבק הישוב בארץ. לעתים קרובות אנו שומעים על מפעילים המגיעים לחופי ארצנו ונתקלים במצוד אניות מלחמה בריטיות ונלקחים למחנות ריכוז. בקפריסין, ועל באלה שהצליחו לשבור את המצור, הגיעו למחוז חפצם אחרי נדודים וטלטולים לאין ערוך. ובמה נפלים אנחנו מיתר אחינו הבאים מכל קצות תבל לשחרר את ארצנו ולבנותה? למה לא נתן גם אנחנו את חלקנו במאבק הקדוש הזה?

בימים ההם, במחצית הראשונה של שנת 1945, שהו במדינותי היילים ארצישראלים שהיו משרתים בצבא האנגלי הכובש. באי כח התנועה הציונית בן יהודה באו כמגע אתם ותבנו לבצע משלוח קבוצת בחורים לארץ ישראל דרך מצרים. ביצוע המשימה הקשה הוטל עלי בהיתי גם חבר ועד בן יהודה וגם מרכז עניני ההחלוצי וההכשרה. נסעתי מיד לבגדאד והתגבתי למתנה הצבאי בשעות הלילה. באתי במגע עם הקצין אשר אלי נשלחתי, ואחרי שיחה ארוכה ותבנון הבצוע, יצאתי מן המחנה בשעה מאוחרת. במכונית צבאית אשר הקצין עצמו נהג בה, מן המחנה יצאנו אמנם בשלום ללא תקלה, אך נתקלנו בחייל ערבי מזוין אשר צוה עלינו מרהוק לעצור את המכונית לשם בדיקה. כנראה, בששאלתי את הקצין, ברעדה, מה אענה אם נתפס? (כי מה לאיש אזרחי במכונית צבאית אחרי הצות?) נזף בי הקצין, שתוק! אל תפחד! אני נדהמת, אך לכי דפק במלוא הקצב, והמכונית, אמנם, הלכה והתקרבה ליד החייל הזקיף, אשר נסוג קצת תצדה, אך במקום לעצור פתח הקצין במהירות ופנה לכביש הימני. משם המשיך בריצתו עד לסוכא העיר וכאן הפלים אותי ממכוניתו בברכת שלום ולהתראות. מצאתי לי מקלט בבית הקרוב של מכרי ולמחרת בשעה 7 בבקר כבר הייתי בגאוסופולמן בדרך חזרה לטריפולי.

עם הגיעי, מסרתי ריח לראשי התנועה ולחילים ומיד החל בהכנת המועדים, החמנו בפעם בפעם חברים סחוך התנועה אשר נראו כשדים לעליה. אתרי שקולים במעמדם ונבונותם של החברים אשר אתם כאתי במגע, נבחרו ארבעה מבניהם לשם נסיון ראשון. הזומנו כל אחד לחוד להתכונן לדרך התחרו במרצות לבל יודע הדבר לאיש, כי בפשו הוא, מן נתבקשו להודיע כל אחד לחוריה, שיתכן הוא יתרוק מן הבית לכמה לילות, לבל יתנו מקום לדאגה לתורים בימי העדרם ויפנו אחיב למסמרה לחפשו. ארבעת החברים חסלו מיד את עסקיהם ועמדו על מזוודותיהם וחיבו כקוצר רוח לאות הנסיעה. איש מהם לא ידע מי מלווהו, אף בי ידע שהוא יסע עם שלשה חברים נוספים. כמה הוכנה הקבוצה הראשונה בסודי סודות, ומחץ לחברים עצמם, ביכ התנועה החילים, מנהל החכשרה ואני, לא ידע

איש מכל המתרחש בענין זה. משנתקבל מברק מאת החילים לשלוח את ארבעת המספרים, הועמדו החברים במצב הכן, ולילה לפני הנסיעה גליתי באניהם מי ומי הנסיעים. נמסרו להם כל התוראות הנדרשות לשם שמירת סודיות המשימה. כפי יצאה הקבוצה הראשונה הבלתי ליבאלית מסריפולי לדרך ארצה ישראל כאחל מנתי יוני 1945, ומבגדאד המשיכה את דרכה בנעלם ובנסתר, דרך קהיר ואלבסטרדריה עד בואה אל תארץ הנכספת. הודות לפעילותם הנמרצת של אחינו הארצישראלים.

זה היה הצעד הראשון תנועו שהביא לפריצת הדרך לעליה בן רחבה, מכל הכוונים, בים וכיבשה.

משנודע אחיב כי אמנם העמילו החברים וכי הגיעו בשלום למחוז חפצם, גברה עוד יותר התשוקה להעפלה בלב כל חברי הנוער והחלוץ שהתחילו לחפש בשבע עינים מי ומי המספלים בעליית החברים, גם היהודים שחרדו בראשונה לגדול בגיהם, שקט לבם ושבעו נתת בי וכו לראות בבניהם פורצי הדרך הראשונים לעליית המתים לארץ.

אחרי התצלחה הראשונה שוב נשלחו קבוצות אחרות, בהסכם עם החילים, וגם מן הגיעו בשלום למחוז חפצן. לאחר מכן זו הנוער מאליו לבגדאד, לחפש לו הדרך להעפלה ולא חיתה כל אפשרות לעצור בעד התלחכות זה. על אף שלא היה אישור לשלוח אנשים השולדנו ממיטב יכלתנו לסייע למפעילים האמיצים בעצות ובתמלצות לידידים לבגדאד, שיתמכו בידם ויעזרו להם להגיע למטרותם, ואף על פי שאלה נסעו בלי אישור מראש, בביו הרצון הטוב צדה, ומקפט בל המפעילים הגיעו בשלום למחוז חפצם.

לאחר חדשים אחרים פרצו מאורעות הדמים בטריפולי בנובמבר 1945 אשר הפילו כ-180 קרבנות יקרים בנפש מלבד הנזק ברבוע הגאמי בעשרים מיליטרים מ. א. ל., מאות בתי אב עמדו בעירום ובחוסר כל ורבים ירדו ממעמדם. כל החייל טריפולי נבוכה וכל ענייני העליה נגחו.

ההעפלה מבגדאד

למעשה קדמו יהודי בגדאד בפעילות ההעפלה, עוד בשנת 1941. הייתה אז התלחמה בעצם תקפת. לאחר שבבשו את בגדאד, נסוגו ביחות הצבא הבריטי משם. בעקבות החילים היהודים אשר שרתו בצבא הבריטי הנסוג, ברחו גם עשרות יהודים מבגדאד ואחרי הרפתקאות, הגיעו סוף סוף לארץ.

גם בניגית הצבא הבריטי מבגדאד בפעם השניה בשנת 1942, ניצלו שוב מאות יהודים, על משפחותיהם, את המצב, ובאו ארצה ישראל אחרי טלטולים רבים.

כתום מלחמת העולם השניה בשנת 1944, חנו בעדים טוברוק (עיר המבצר בקירינאיקה) ובגדאד (בירת קירינאיקה) וסביבותיהן מספר גדול של חיילים ארצישראלים בשירות הצבא הבריטי. על ידי שיתוף פעולה עם יחידות צבאיות ארצישראליות אלה, הצליחו עשרות בחורים מיהודי בגדאד להעפיל תחת מסוה של חיילים ארצישראלים היוצאים לחופשת מולדת. החבורים הולכשו במדים ובצינור בתעודות ותמונות בית ופדין והגיעו לארץ. (בדרך זו עלו עשרות הבחורים מטריפולי). המקשר העיקרי עם יחידות הצבא לפעולות אלה, האשר התמסר

לענין בכל מרצו הצליח להימלט ארצה ישראל בדרך האויר ע"י חבריו החילים הארצישראלים שהבריחוהו מחשש זעם הערבים שיזעו אחיכ על פעולותיו ובקשו את נפשו.

יש לציין כי בתקופה זו שלאחר המלחמה, שוב פוזרה מחדש בבנגאוי תנועה ציונית חזקה שכללה את הנוער ואת המבוגרים גם יחד. בית ספר עברי יומי חוקם למופת בעזרת החילים הארצישראלים בהנהלת המורה מר יעקב גויטע וכלל כ-400 תלמידים-ות.

כן נפתח מחדש המעדון „באלה“ לנוער ולמבוגרים לשם חינוך לאומי ציוני וללמוד השפה העברית. מועדון זה שימש גם מקום מפגש לחילים העברים, לתיכנון פעולות, לבידוד ושקטושים.

העפלת בחירות מבנגאוי

בראשית שנת 1945 כשהעפלת בחורים היחה לדבר רגילה ויום יום היו נעלמים מהתנועה ומן השוק אנשים שעד אתמול היו בעבודתם הרגילה, הערוך הלאומית מפעמת בקרב כל יהודי בבנגאוי בגאות, הלכה וגברה קנאת הערבים ביהודים שכניהם, כי ראו בהם כבוגדים מבחינת מלכית ומוסרית. לכן היפשו ומצאו להם הערבים דרך לפגוע קשות בשכניהם היהודים ע"י חטיפת בנותיהם, בחורות יהודיות אחדות נחטפו ממש מבתינו ע"י הערבים לכמה ימים, ופגן שנאלצו להנשא בעל כרחן לחוטפיהן. בחורות אחרות קבלו איזמים להענות מרצונן הטוב לנשואין עם ערבים, אחרת, ישאו בתוצאות החמורות בשל סידוקן, כמובן שכל אלה התחמקו בכל הדרכים מפני התוקפנים, לשוא היו כל פניות הרבנות הראשית וראשי הקהילה לראשי השלטונות האנגלים ולראשי הדת המוסלמים. המצב הגיע לשיא, בחורות חדלו לצאת אפילו את פתח-ביתן, אז החליטו הבחורות לשבור את המסורת המשפחתית הקדומה (שלא לעזב את בית הוריהן בלי חסות אחד מבני המשפחה) ולנתק כל קשר עם משפחותיהן ולהעפיל ארצה ישראל כיתר אחיהן. החילים הארצישראלים נעטו להתלסחה ומיר אורגן מבצע נשואין פיקטיבי: על כל חייל הוטל לתתחנן עם בחורה העומדת בפני איום ערבי בצורה זו התנתנו עשרות בחורות תוך זמן קצר עם חילים יהודים שלא הבריכו מתמול שלשום, והוספו ארצה ישראל כנשותיהם של החילים העברים, ביום היסטורי אחד עמדו תחת חופת הנשואין בבית הכנסת המזל 15 זוגות נשואין כאלה, ואם כי היו אלה נשואין פיקטיביים, רוב רובם נשארן קשויים קשר אמת ותקימו משפחות לתפארת בישראל לשביעת רצונם של שני הצדדים. ככה חופלו עשרות בחורות וניצולו מצפירני השמד על אפם ועל חמתם של הערבים.

בינתיים, הערבים נטרו בלבם איבה עמוקה ליהודים, ובנובמבר של אותה שנה 1945, כשפרעו הערבים פרעות ביהודי טריפולי עמדו גם הערבים בבנגאוי וערכו גם הם שוד ומבח בשכניהם היהודים, בתי הכנסת נשרפו, רכוש יהודי נשדד, וקרבתות יהודים נפלו, ולולא התערבותו המידית של סידי אדריס אסנוסי (כיום, מלך לוב) יוכר למובה, שצוה לשמור על הסדר מיד, וזיתה נגזרת ח"ו כליה על אויבי ישראל בבנגאוי.

מאז חלה הפוגת מה בעניני העליה הגדולה, אם כי נמשכה אסית עליות בודדים מדי כמה חדשים.

דרבונני בבנגאוי

בסוף 1947 חקילו השלטונות הבריטיים בבנגאוי על היציאה משם לאיטליה ולתוניס. בתשלום של 15 לירות מצריות אפשר היה להשיג היתר יציאה, את מחלקת הדרבוננים ניהל ערבי ארצישראלי. הוא היה אדם חוגן מאד ועזר הרבה לכל אלה שרצו להשיג היתר יציאה. בצורה תמונית היה מוציא את הדרבוננים לכל אלה שפנו אליו, וכשראת אחיכ שסידור הענינים במחלקה הסב את תשומת לב התושבים במידה רבה וחשש מפניצא בישיא התוצאות העלולות לצאת מזה, עשה מעשה נועז ביותר: בא בדברים עם שני ירודים שלו מתושבי בבנגאוי שהיה להם עסק משותף במקום צנוע בעיר, והציע להם שיהיו „סוכנים“ שלו. דהיינו, הוא ימסור להם טפסי היתר יציאה חתומים בדיו, ועליהם הם למלא את כל הפרטים (שם הנוסע וכדו'), למדבק את התמונה והרי לכם היתר יציאה כרת וכדין. על אף התעזה הגרילה והסיכון החמור שהיה בהצעתו, נתקבלה ע"י שני השותפים האלה, ומיד הוחל בפעולה. מאות השתמשו בדרך זו ויצאו לאיטליה בדרבוננים אלה, אם דרך נמל בבנגאוי ואם דרך נמל טריפולי. הדבר נודע גם בטריפולי ודברים נטעו לבנגאוי להשיג דרבוננים, והיו גם מקרים שסידרו את הדבר דרך הגורר — במיוחד משפחות מהזכות ילדים שלא היתה להן אפשרות לנסוע לבנגאוי, שלחו את דמי הדרבוננים ולאחר שבוע-שבועיים קבלו אותו ונסעו בריש גלי מחוף טריפולי לאיטליה.

לאחר כמה חדשים ניכרו אותות הגירה זו בבנגאוי. הרבה חנויות נסגרו ורבים „נעלמו“ מתאום מהאופק, והה השפיע על כלכלת העיר. התושבים מחו בפני השלטונות, שני השותפים הצליחו לצאת את העיר בעוד מועד ולהגיע לטריפולי. האחד עלה באניה הנוסעת לאיטליה ובה היו כמה אנשים שהשיגו את דרבונניהם באמצעותו. המשפחה הגרידה את כלם והתחיימה את הדרבוננים. כלם — חוץ ממנו — התעמדו לדין וקבלו עונש מאסר עד שנת אחת, ואילו הוא הורשה כעבור שבועיים לנסוע לאיטליה, ועד היום איני יודע בזכות מי ומה, לא התעמד גם הוא למשפט.

כמה שבועות לפני זה, כשראה הפקיד הערבי הארצישראלי שהאדמה בעזרת תחתיו ביקש חוסשה, ובא לטריפולי, פנת לכותב הסורים האלה כמרכז תנועת „החלוץ“ וכאחד המספלים בעניני „עליה ב'“ ובקש המלצות לראשי המוסדות באיטליה למען יעזרו לו להגיע למשפחתו בארץ. ברצון רב קבל את ההמלצה ונפרד ממני בהכרת תודה.

דרך איטליה

מהצניח השניה של שנת 1947 נודע לנו על דכחי פליטים דבים באיטליה המתחזקים ע"י „הגיונט“ ושלחיים לארץ באניה המפעילים המפורסמות עודדנו 4-5 חברים מהמבוכים להעפלה להכין להם היתרי יציאה לאיטליה, ומשהשיגוהו, ציינו אותם במלצות מטעם תנועת החלוץ עם בקשה שיאילו לקבלם במרכזי הפליטים לשם הספתם לארץ. התוצאות לא בוששו. אחרי שבוע ימים נתקבלו מכתבים מאד מעודדים בי נתקבלו העולים באחבה רבה והצטרפו לאלפי אחינו הפליטים במחנות שבסביבות רומא עד בא תורם לעליה. חברים ראשונים אלה היוו חוליה ראשונה בשרשרת ארוכה של מפעילים

בדרך זו, מדי 10 ימים יצאה לאיטליה קבוצה קטנה של 5-10 נפשות, צעירים בודדים ואחייב גם משפחות שלמות, והכל בהיתרי יציאה חוקיים.

דבר זה הסב את השומות לבם של הערביים במקום, שכמובן לא ראו את זה בעין יפה — במיוחד אחרי הכרות הארימה בנובמבר 1947, על הקמת מדינת יהודית בא"י. הם לחצו על השלטונות הבריטיים בטרופולי ואלה קצצו באופן ניכר את מהן היתרי יציאה, כשרבים כבר חיסלו את עסקיהם וישבו על המזודות ונשארו תקועים עוד במקום.

או התחילה היציאה לאיטליה בצורה קלנדיסטית. כטבלים, פועלים ומלחים התגנבו אל האניות היוצאות לאיטליה (עם "סידורי" מוקדם עם צוותות האניות). היו גם כאלה שצבעו את ענף פניהם בצבע שחור, בדרך עובדי הנמל המקומיים שהיו בושים. מובן מאליו שלא כלם הצליחו, והיו כאלה שנתפסו בידי משטרת הנמל, הועמדו לדין וקבלו עונשים לא קלים, אך הרוב הצליח להגיע למטרתו.

כאניות מפרשים

כטול דרכוני בנגואי הטיל מבוכה בקרב מחזיקיהם כסתר אשר לא ידעו מה לעשות מאחר שכבר חסלו את כל עניניהם וחכו לאניה המפליגה רק אחת לעשרה ימים. בטרופולי, כאמר, צימצמו עד למינימום מתן היתרי יציאה וצדכיים היינו לחפש דרכים אחרות, ואז צץ הרעיון של אניות מפרשים.

בראשותם של אחדים מתברינו נתארגנה קבוצה ראשונה בת עשרות אהדות מבני הנוער החלוץ, נשכרה ספינה קטנה שתביאם לחופי סיציליה הדרומית ומשם ימצאו את הדרך. השלכנו את יהבנו על אבינו שבשמים ובטוחים היינו כי לא יעזבם ולא יטשם. בכסותם לשרם או עם מטען קל ביד הסתתרו המפעילים בחשכת הלילה בין צוקי סלעי החוף ובמערות סמוך לשפת הים, תדחק תדחק מחוץ לעיד, ובקוצר רוח המתינו לכוף הסירה שתיקח אותם לספינה. חוליות חוליות יצאו המפעילים ממחבואיהם לפי האות שניתן, עברו בתוך הים עד צואר ועלו על הסירה שהביאה אותם עד לספינה בלב ים. אחרי הצות לילה כל המפעילים ככר נמצאו בתוך הספינה דחוקים ורצוצים. כל רחש לא נשמע מחוץ לתפלה הרישית שיגיעו למחוז הפצם בשלום. הספינה הראשונה הפליגה לדרך ולאחר תלאות רבות ודעיזעזעים קשים הגיעה סוף סוף כשלים לחופי סיראקוזה (סיציליה), כאן חורדו החברים במירה אל החוף, משטרת הגבולות האיטלקית שהבחינה בפליטים, מהרה לאסוף אותם והועיקה את באי כוח מוסד העליה שאסף אותם אל המחנות.

קבוצה ראשונה זו נתנה זמנה. מאו נתארגנו תכופות העפלות מסוג זה במספר חברים יותר גדול ולפעמים כללו גם משפחות שלמות על נשיהן וטפן. שנים מבין חברינו הפעילים נשארו באיטליה ונכנסו לשרות במוסד העליה והם הם שטפלו בחברינו בהגיעם כפעם בפעם לחופי סיציליה והביאום למחנות והעמידום בתור לעליה.

העפלות מעין אלו אורגנו אחר כך גם ע"י אנשים פרטיים, בתורת עסק, וכללו לרוב משפחות שלמות אשר לא הצליחו להשיג מספורטים ליציאה לאיטליה. גם מפעילים אלו נתקבלו ע"י חברינו והובאו למחנות הריכוז ותועלו לארץ.

המשטרה הבריטית, ומשנתמשה ספינה אחת (מהספינות תפרשיות) וצוותה בענש והמעפילים הצליחו להימלט) הופסקה התפעלה באניות מפרשים, ונמשכה רק דרך היתרי יציאה מצומצמים לאיטליה "לשם רפוא".

במאי 1948, כשהמלחמה בארץ בעצם נוקפת, מתרבים מארצות ערב אלג'יר, מדוקו תוניסיה היו עוברים בהמוניהם דרך טריפולי ומסיתים בנו את האספסוף המקומי. אך הם לא ידעו כי יהודי טריפולי אינם עוד כאלה של שנת 1945, וכשהעיוז בנוי 1948 לעשות שנית פרעות בטרופולי, נתקלו בהגנה מחייבת זאמיצה אשר השיבה להם מנה אחת אפים והפילה בהם קדננות, לכן התערבה מיד המשטרה הבריטית ושמה קץ למהומות. דבר זה הגביר עוד את התלהבות אחינו לעלות לארץ, בהקדם האפשרי ולתת את חלקם בהגנתה, אך כל הדרכים לעליה התמונית היו סגורות, ורק אשנבים קטנים — דרך איטליה עם היתר יציאה או בהפעלה היו פתוחים. מצב זה גימשך עד שנפתח משדר עליה רשמי בראשית 1949 והמגוי טריפולי עלו לציון בדם.

דרך טונים

(1948)

במספר 4 חדשים בערך אחרי המהלומה הכבדה שהונחתה על ראש יהדות טריפולי ובנגואי והשתיקה להלוטין כל פעולה לאומית ציונית, התארשש הנוער הטרופוליטני ורעיון חוש צץ. במחוז: לעורב את הגולה ויחז מה"ו הנוער בני 14 — 18 אשר לא העיו אי פעם להתרחק מעל הוריו אפילו ללילה אחד, החליט להנתק מעליהם, ובלבד שיפלט לו דרך להסתמח אל נחלת אבותיו, לבנותה ולהכנות בה, וקבוצה אחת קטנה מבין בוגרי תנועת הנוער נישו לנסוע לזוארה, עיד הגבול בין לוב ותוניסיה. משם עברו את גבול תוניסיה בלוח ערבים נאמנים שכירים (ערביי זוארה ידועים לשבח בנאמנותם וידידותם לשכניהם היהודים אשר אתם עסקו בכל מיני הברחות בין שתי הארצות. גם במאודעות הדמים בנובמבר 1945 עמדו ראשי הערבים שם לשמור על יהודיהם מפני אלמנטים חסרי אחריות ותאבי בצע שהסתננו לשם מכל חלקי המדינה), והמשיבו את דרכם בכסותם לעורם עד בואם לתונים הברייה. כאן נתקבלו בשמחה ובאכזבה ע"י יהודי המקום הרחמנים אשר התפעלו מאד מאומץ לבם של צעירים אלה בהסתננם במיוחד בתקופה זו של אחרי המאורעות, להבקיע להם דרך למולדתם. הם עזרו להם בכל, בהכנסת אורחים יפה ובצורה כספית ומוסרית, והם סייעו בידם להגיע למרסיל (צרפת) להצטרף אל מרכזי ההכשרה למען יוכלו לעלות ארצה עם הקבוצות העולות משם בפעם בפעם.

כשנודע אחרי זמן מה, בזוגי הנוער, על הצלחתם של המפעילים האמיצים הראשונים שכבר הגם בתור לעליהם ארצה, החליטו יתר בני הנוער ללכת בעקבותיהם, על אף התנגדותם הנמרצת של הוריהם. בצורה זו נסעו והגיעו בשלום, עשרות צעירים, מהם בניים יחידים להוריהם, כשבשדותם רק חסכונותיהם חדלים, או כמה לירות שקבלו תמורת הפציהם או בגדיהם האישיים אשר מברו. קשה מאד להאמין כי ילדים בגיל דך כזה האמונים בחיק יהודיהם, וקשורים בהם קשר אמיץ, יקומו וינתקו בין לילה את קשריהם למשפחותיהם ויצאו לדרך לא

הנערים במבואות התחנה המרכזית לכל ירדו לעיני ברנש לא רצוי, וזכו לבוא המכונית. הנוסעת לנוארה כשביד כל אחד סל קטן עם סמרטוטים ואוכל. כרי ארוחה אחת. או תרמיל קטן על הגב כשכספי תפלה חדישה. כן יגיעו ה' בשלום למשאת נמשו.

אמנם היו כאלה שנתקלו בדרךם בקשיים רציניים ומהם גם שנפלו בידי משטרת תגבולות. החוזרו לטריפולי. הוועמדו לדין, אך בכל זאת הנועד לא נהצע וקבלות נוספות נתארגנו ביתר זהירות והמשיכו בדרך בשלום.

משרב מספר בני הגורר שהגיעו לתוניס ולא הספיקו לנסוע כלם למרסיל. התקשתה יהדות תוניס בהוצאות המרובות של החזקת המעפילים. לזמן ארוך. אך מה שהעיק. על יהדות זו לא רק הבעיה הכספית שבאמת היתה נכרת, אלא גם בעיית תדירות השירותים הסאניטאריים, ויותר מכל, האחריות הגדולה הרובצת עליה כאילו היא עוסקת בעניני עליה בלתי ליגאלית של עשרות צעירים הבאים ממדינת זרה.

גם השלטונות הבריטיים. בלחץ הקהל הערבי, לחצו על ראשי הקהלה היהודית בטריפולי שינקטו אמצעים לחסל תנועה לאומית זו החלכת וגוברת ותוצאותיה מי ישורן. או נאלץ ראש ועד הקהלה מד זקינו חביב המנוח לנסוע לתוניס ולטפל אישית בהחזרת תנועה אשר נותר שם וטרם הצליח לעלות. ככה באה לסיומה פרשת גוברת תנועה הטריפוליטאני אשר, בכל זאת, לא התייאש וקיווה כי עוד יבוא יום שיוכל לעלות באיוו דרך שהיא.

ב. אדארי, ב. פרלון

עליה ב'

החיילים הארצישראלים עזבו את ארמת לוב, אך הורעים שנתעו עשו את שלחם והתשוקה של ההמונים — ובמיוחד הצעירים — לעלות לא"י, הגיעה לרום פיסגתה. דרבים חוקיות לעלייה לא היו. משטר הפרטיקטיקים שממשלת המנדט כפתה על הישוב, נשמר בכל חומרתה ועל כן לא נשארה דרך אחת מתוך לדרך ההעפלה.

קומץ של בחורים נטל עליו את המשימת הזאת. בלי שום עזרה מבוחוץ חק בכוחות עצמם ובכספם נגשו אל המלאכה. בחורים הביאו את חסכוניותיהם, בחודות מבוד את תכשיטיהן ואת כל מה שהכינו להן להתנומן. הביאו את התמורה לקרן שנוסדה בכדי לשלם שכר אניה קטנה שנשכרה להעברת מעפילים מטריפולי לחופי תארץ. המועמדים להעפלה אודגנו חוליות וחוליות ואף אחת לא ירצה על השניה. הכל היה מוכן מחוץ לסכום הכסף העצום שהתחייבו לבעלי האניה. סכום זה לא נחשב על אף המאמצים והכנייה זו של העפלה ישירה. מטריפולי לארץ לא יצאה לפועל. יש לציין לדאבה הלב שבקשותינו מהמוסדות העליונים בארץ ישראל לסייענו במפעל זה בסכומי כסף לא נענו. ובמקומה צצה התכנית להעפיל דרך תחנת ביניים — איטליה.

אחדים מהחברים נסעו לאיטליה על תשובהם יבאו בדברים עם המוסדות היהודיים שם. ולאחר שנקשרו הקשרים המתאימים שהבטיחו את סידורים של אלה שיגיעו לאיטליה. החלה ההעפלה לשם. היתה זו העפלה יחידים טיפין. אך בתמידות. בכל אניה, בכל ספינת דיוג. בכל אניה משא, ובכל כלי שיט שיצאו מטריפולי לאיטליה סוגנו מעפילים. בחורים ובחורות. באיכר המארגנים בטריפולי ביחד עם המוסדות באיטליה, קבלו את פני המעפילים, דאגו לסידורם הארעי באיטליה והעברתם לארץ ישראל.

מימונן של פעולות אלה — השכר לבעלי האניות, הסירות וכד', יחד עם דמי "לא יחרץ" ששולמו ביד בדיבה לעומדים על המשמר בנמל ובחופים, כל זה בא' מכספי המעפילים עצמם. יקבע סכום מקסימלי גבוה. נוסדה קופת אחיזה שממנה שולם גם בעד אלה שלא יכלו לשלם כל הסכום או שלא נכלו לשלם בכלל. ועדה מצומצמת העדיכה את זכותו של כל אחד ואחד, וקבעה לראות המסכה שעליו לשלם.

קבוצה של 50 בחורים בערך שלא יכלו לחכות לתורם להעפיל באניות החליטה לצאת דרך היבשה דרך גבול לוב. מוניס ומשם קוו להגיע למרסיל. שיירה זו סבלה צרות והלאה רבות והיא חלק ממנה הצליח לעבור את הגבול ואילו השאר — הרוב נתפסו על ידי משטרת הגבול והלובית. חזכו והתגלגלו לבתי הסוד ולבסוף התנדו לטריפולי.

מצב זה של ההעפלה טיפין טיפין נמשך עד שמוסדות העלית ב' באיטליה נוכחו לדעת שאומנם קיים ארגון רציני בלוב ומספר דיי גדול של צעירים המוכנים להעפיל בכל דרך ובכל מחיר, ומאז נעשה הסדר ביד המרכזי. לנולה באיטליה זכיון —

ויקשורף היום קחם ממערכה קפנצם
 לצמוד ממערכה פקרת. פכנה וקשה
 אחלנו לך - לנו: תגור. פשקיל מעלית.
 פאחז: קינף פקרב. פמאלף פפטרשה!

נצח נשפע קיל פרוצח תוצרףף.
 פת פשיב. פח פקרב פל פקנה - פקרב פבורים:
 פפפח ויקף. ותסת פקנף ותפנתף.
 פשב פטח פפנף. פכל פקרב פרים.

פז. אוקנו. פקיף פקרוכים פקחוקים.
 פוקרף פלפנו פנע לא פש. לא פמש -
 פפקל. פוקר. פשר פריקמא פיינו פקים.
 פד פל פל פד פד פד. פשרי פב. פקוסי פאשו

פא פקרת. פיל פברי. פיוק. פקפ פקנצח
 פספר קנלות לוב. פמלף פוקר. פפיל.
 פל פקנעו פקפף. פמקפוח פל פקפח.
 פד פה פוקר פקנפ - פבוא פקין פאלו.

ש. צוריאל
 מפי י. נחאסי

העפלה

במשך שנות המלחמה העולמית השנייה היו מקרים בודדים של העפלה לארץ דרך מצרים. המעפילים התרכזו מבנגאזי, ומשם הצליחו להגיע ארצה. היו מקרים שהיילים עזרים קיבלו חופשה לשוב ארצה לביתם, הם מסרו את תעודות החופשה לבחורים משלנו, כולל את מדי הצבא שלהם. על מנת שיעלו ארצה. ההיילים עצמם הסתדרו איך שהוא בין היהודים. בעיר עד תום חופשתם, חזרו למחנותיהם. למועד תום חופשתם. היו גם מקרים של נשאנים פיקטיביים בין היילים עבריים ובחורות ואלמנות טריפוליטאניות. שכל מטרתם ויתה להעלות יהודים ארצה, ובהגיעם היו מתגרשים ביין ע"פ גס. היו מקרים רבים שונות אלו מצאו חן איש בעיני רעותו ותקשר ביניהם נשאר בר קיימא עד היום. מעפילים רבים פהחו בפסינות דיג איטלקיות. את תבחורים היו מכניסים בתוך הפירסונל של הספינה תמורת תשלום מצדנו והיו מודידיים אותם לחופי איטליה ומשם הצטרפו ליתר המעפילים. פלוטי השואח באירופה. רבים מיהודי טריפולי נעצרו בחופי הארץ באניות מעפילים, ונעצרו במחנות בקפריסין עד להכרזת המדינה. פעם רכשנו בכספנו ספינה משלנו. טגל המפקדים בה היה איטלקי וכל המלחים היו בחורים משלנו. כל הפלגה לאיטליה היו משאירים שם חלק מהמלחים ובחזרם לטריפולי חיינו מכניסים אותם במקומם וחזר חלילה.

עם הגברת פעולות העפלה, הגיעו השמעות לכולשת הבריטית, ומאז החלו ספינות, משטרות, החופים הבריטית להרוץ את ספינות המעפילים. חומת סכנה זו החלשנו כמעט עד למינימום כאשר מצאנו את הדרך תכונה ללבם ובעיקר לכיסם של אנשי הכולשת. בריטים וערבים, האחרים לכן. מאז העלינו עין מפעולות העפלה שלנו, ורק למראית עין עצרנו כפעם בפעם להקח מעפילים ולאחר מותן בסתר ורשו להם להמשיך את דרכם.

הגיעו הרברים לאוני חסי. אי. דיל. הבריטי הם החלו להתחקת אחר צעדינו. אני זוכר - ממשיך מר נחאסי לספר - שפעם שמו עין עלי ותצאת נודי פקודת העצר. אחד מהמחפשים שלנו הודיע לי על כך, ומיד החלתי בגישורים להצלתו. אך הפעם נולחתי להצלתו ולהענין הוא רציני ביותר. למולת שלמנו באותו שנה עצמו דמו. הוא יתרוץ לפקיה גבוה ערבי בשירות הכולשת על מנה פיעלים פון מקבוצת מעפילים שהפליגו בספינה לאיטליה. והנה נתמול מזלי שנשלח לעצרו. דוקא אותה בלש ערבי עצמו הפקיד הנלי. האיש העמידני בזקירה נמרצת עד אפיסת כוחותי. אני כמוכן כפרתי בעקשנות בכל שותפות מצדי בפעולות העפלה, ומנתי לבטל בדברים הללו. שמע נא. אדתי. אם אתה כל כך להחץ עלי שאגלה לך, תגוי ואספר לך על מקרה יחיד שבו הייתי מעורב, וזה משלוח של 15 בחורים ביום רביעי. זה. אך עם זאת אני רוצה להודיע לך על עוד שותף בדבר הזה, והוא בלש ערבי, פקיד גבוה שגבה מהבחורים טכום כסף ניכר כשוחה. וולת זה אינני יודע שום דבר מכל עניני ההברחה. האיש החיר כסיד, ומניו נפלו. פתאום קם על רגליו והושיט לי ידו ואמר: אני רואה לפני יחודי אמין, בוא ונתקע כף לאות יחידות, ושפור לי האשמור לך. על המקום שחזרתי ובלש זה משטט את כל העני. ניצלתי! מאז התפתחה

ידידות בינינו. על מנת לקבל פרסי, שנתנה את אותותיה הטובים בהצלחת משלוחי המעפילים הבאים. הפתיח הזה, השוחר, משך אלינו עוד מקידיים מהממונים על העצאת מספרדסים וכל הנוגעים בדבר, החל מסבלי הנמל ועד לקצינים הגבוהים. הגיעו הדברים לידי כך שמעמים רבות היו פקידים אלה באים אלינו שואלים: "מתי כבר תרצו להבריח את הקבוצה הבאה?" וקרו מקרים שביקשו אפילו סכומי כסף כמפרעות על השבץ המשלוחים לעתיד.

הנה הגיעו אלינו ימים טובים. עם פתיחת משדד העליה עיי הסוכנות היהודית בראשותו של מר ברוך דובדבני. מאז לא נזקקנו יותר לפעול במחתרת. כי העליה התקיימה קבל עם באוניות עבריות בנמל טריפולי. אמנם הששנו גם אז שמעשים אלה יעודרו את המתים וקנאתם של הערבים ויגיעו אותם למעשי הבלה באוניות העבריות בעוגן בנמל ובמלחיהן היהודים או בעולים עצמם. לשם כך ארגנו חוליות משדד מבין חברי ההגנה שלנו לבסתחן האניות והעולים מפני יד מהבלת. וברוך ה' הדרות לעינם הפקוחה של בחורינו לא נהשם שום מקרה של תקלה או הבלה בכל הפלגות האניות העבריות מנמל טריפולי ובמסעם היקר. בימי המעוררות משחית אלו הגיעה התלהבות בקהלת טריפולי לשיאה. החימת הויזה לעולה הליגלי הראשון מטריפולי התקיימה בטכס גדול בטכחות קהל דב. התקיים גם מכרז על התחמת דרכן זה. והתחרו עליו לאו דוקא עשירי הקהילה. אלא אפילו מבין הבינוניים. ובסופו של דבר נפל הכבוד. דוקא בחלקו של איש בלתי אמיד ביותר, מר שמעון ברדה נ"י שהציע את הסכום הגבוה ביותר לזכות בכבוד גדול זה.

חחימת הדרכון הראשון מטריפולי.
מימין לשמאל: המנחם מר זאכינו חביב ד"ל, סגן יו"ר ועד הקהילה.
מר ב. דובדבני ומר שמעון ברדה.

בשלבים האחרונים של היסול גולת לוב ראינו לזכון להשתדל למען אסירינו. אסירי ציון, הכוונה לאנתם הבחורים היקרים האמיצים אשר נאסרו משורות ההגנה בימי מאורעות 1948 ולאחריה הואשמו בתחזקת נשק וכד', ונדונו לתקופות מאסר שונות וממושכות.

בעזרתו של מר ברוך דובדבני, הצלחנו ליצור ראשית כל קשר תמידי עם האסירים עצמם. מדי יום הייתי מבקר אותם בבית הסוהר. מעביר להם מצרכים שונים ומעודד אותם בהבטחת ביטחונות שלא ייעזבו חלילה לנמשם בתוך הגולה, ונעשים מאמצים לשחרורם ולעלייתם ארצה להצטרף למשפוחותיהם שכבר עלו.

ובאמת — מסיים מר נחאיסי את סיפורו — השתדלנונו נשאה פרי הצלחנו להשיג בשבילם שחרור ועלו ארצה לשמחת כולנו לבנות ולזכבות בנ.

המעפילים בתוניס

אחת עשה שנה עברו מאז אותה התקופה רבת המעש וההקפדה תקופת ההפעלה מטריפולי שתחילתה על אף הכל ולמרות הכל בכל הימים ובכל האמצעים שהיו ושלא היו ברשותנו.

מדי וזכרנו בתקופה זו הזוהרת ביפעת גבורה והנהגה בלי מצרים לארץ ולקוממיות העם מתמלא לבנו על כל גזותיו ברגשי כבוד והערצה אין קץ לעשרות ומאות בחורים ובחורות אלה שנמשו בלילות סגריר בית המים, אב אהב ואם רחמניה, קרובים וידידים, עסקים מרחיקים ולמחרת בבתי ספר גבוהים, עתיד לכלי בטוח הארץ אשר בה נולדו ונדלו הם ואבותיהם ואבות אבותיהם מחרוזת דורות, לכל אלה פנו עורף ובלו חלומים הלכו בדרך לא דרך דבת התחתים וסכנות אימות, בשעה מחופשים לבדיהם, עברו בגלגלים, או על דבשות גמלים, חוד מדבריות רוחשים שודדים ופראי אורח, עברו ימים סופרים בלילות זועפים ואפלים בתוך סירות דלות ורעועות אשר לא פעם חישבו להשכב בימי הגועש.

כל התלאות סבלו בחורינו אלה האמיצים, בבגרות עילאית, ליסודי אהבה, כדבר המובן מאליה, חוד רעב ומחסור ונגי אימים בבתי הספר, כל זה נשאו בשלחות נפש למזפת, בלי תרעומת וריסון כל שהוא, חוד אמונה שכך ולא אחרת, זהו הדרך היחידה האפשרית העומדת לרשותם, היכולה להביאם לחופי המולדת הנבספת, העומדת באותה תקופה במאבק נואש על גפשה בפניו, שבצה צמפיר שהתקיימה מכל עבר.

ידעו אז בחורינו גם ידעו שאין כאן ענין של עליה חלוצית גרידא, הם הדיגישו בכל גימי נפשם שהם ממלאים שליחות צבאית מובהקת, וכי רק דרך נפתולים וממוקשת זה הנוכח ליעד הנבספי, לא יק להגיע ארצה ולדרוך על אדמת המולדת אלא, זהו העיקר, להחליץ חרשים בשוכות צהיל העומד במעצבת הכבדה, והרגשתם היתה כחיליים שנשלחו למשטן צבאית, אשר עליהם, מנסלת החובה הקדושה לבצעה ויהי מה, ואמנם, בהגיעם ארצה, גויסו ממש מהנמל ונשלחו מיד למחנות האימונים, או ישר לחזית, מפאת דחוק השעה, בלי אימונים, בכלל, ולא אחד מהם נפל בגבורה בקרבות המחצים כבר בימים הראשונים להגיעו ארצה.

בדרך הצפלתם הקשה, לא נותרו מעפילינו אלה לזמן רב בודדים לגפשמ, בדרכם נפשו גם עם בני עדתנו, שהתגוררו בארצות בהן עברו במסעם: בתוניס, בצרפת, ובאיטליה, ואלה נחלצו לעזרים, סיעים במיסקב יכולתם ועשו רבות למענם, אם בסיוע כלכלי ובדיור זמני, ואם, ובעיקר, בהשתדלות אצל הרשויות המקומיות, כאשר חלק מהם נתפסו והושמו במעצר, עלינו לאמר בכל הכנות, כי אלולא עזרתם הגרובה של אחינו אלה, שנשארו ברובם אלמונים, ביודעם שחובתם היא ועשות בלי חופים ומחולות, אלמלא טעולם הקדוש למען המעפילים מי יודע אם המעפילים מטריפולי היו מגיעים למחוז הפצם, למלא את משימתם ולהניע בשלום ארצה.

אחד מהיחידים היקרים האלה הוא מר ברמלי ויקטור, אשר פגשו אותו במקרה במיירו בימים אלה כתייד בארץ, אגב, זה לו, למר ברמלי, הביקור השלישי בארץ כתייר, אבל, הוא אמר — אשוב לכאן אייה, בשנת 1962 כעולה, ובכך אקים את הפסוק, ועל ארבעה לא אשיבנו בפעם הרביעית לא אשוב יותר לגולה. אני, בדרך צחוק, לחשהי את ראשית הפסוק: על שלשה פשעי ישראל...

ובשמעו אותי, הוסיף מר ברמלי ואמר: אל תחשוב שבמקרת השחמשתי כביטוי זה-מהפסוק בעמסו, אני מאמין בכל ליבי שפע הא-בידי, אביד כל יתדיו אהר, הבא לכאן פעם ופעמים כתייר, וכל שכן כמוני זה שלוש רגלים, ובהא את מדינתנו בהתפתחותה והשגותה ועדיין אני ממנע מלעלות ולהשתקע כאן, אני מרגיש את זה כחטא המכביר על מצפוני, ולכן התלמתי בתושה לחסל חוד שנתיים אלה, בעיית את-בל עסקי הענפים בפריה, ולהצטרף עם כל משפחתי לשורות חבונים — ותגבים במולדתנו היקרה.

על חלקו בסיוע למעפילים ספר מר ברמלי: בראשית מלחמת העולם השנייה הוגלתי מטריפולי לתוניס, עיי השלטונות האיטלקיים, בהיותי נתין צרפתי, שם, ברוך ה' עשיתי חיל ועליתי בסולם ההצלחה.

בתחלת שנת 49, נפטר הגאון הרב קטורות ויעיא, ראבי"ד של קהלת תוניס, ואני צעדתי דומם בין המון הרב המתאבל, והנה לפתע הכנתני בשלושה בחורים, שהכרת פניהם ענתה כהם שאינם מבני המקום: בגדיהם היו מרופטים, פניהם היו עיישים ועיניהם נפחות וארומות מברדיי שיגה ובקושנ עם שרכו את רגליהם אחרי ההלויה, הושפנימי אלצני להתקרב אליהם על מנת לקשור אתם שיחה ולהכירם, הנה שמעתי ששוחחו ביניהם בשפה עברית, אך ביטוי ה"ר" הטריפוליטני האופייני גילה לי את מוצאם: הרי לפני בחורים מעיר מולדתי, חוקקים ואי לעזרה, ומיד קשרתי איתם שיחה חרישית שבה גילו לי שהגיעו לכאן בדרך המדבר ובצורה בלתי ליגלית ומנחתם מועדות למרסיל, מקום רבות העליה לארץ, ספרו לי שהם אחו עשר איש, ביניהם שתי צעירות, חבריהם הסתתרו בגן צבורי ואותם שלחו לגוש, בעיר ולמצא קשה עם מי שחא ממובי העדה שיעסוד לימינם ויסעדם להמשיך את דרכם הלאה, הם הגיעו עם שחר לתוניס, אך מפאת האבל על הרב שנפטר לא מצאו הזדמנות ליגשת להדבר עם מי שחא.

אני הרגעתיים באומרי: נפלתם בידים נאמנות! ביתי פתח לפנכם לרחות וכל מחסורכם עלי.

מסדתי להם את כתובת ביתי, ובקשתים להכנס שם ולחכות לי יחד עם חבריהם עד שאחזור מהלויה, מיד טלפנתי לאשתי החדעתי לה מה לעשות, ואכן, בבואי הביתה, מצאתי את כולם, רחוצים ומסורקים, מסוכים לשלחן שערכת לכבודם דעיתי ועליו מכל טוב.

חך כדי סעודה סיכמנו כמה ענינים חשובים, החלט, ראשית כל, שגיתי יהיה מקום ריכוח להם ולכל המעפילים שיבואו אחריהם מטריפולי, דאגתי למקום לינת בשבילים ולכלכלתם עד היום שבו יוכלו להמשיך דרכם למרסיל, בקשתי מהם לבל ינסו לעבוד בדרך לא חוקית למרסיל, כי אני אדאג לתוציא להם דרכונים ולא יסבלו עוד בדרך שסבלו עד הניצם הנה, יכולתי להבטיח להם זאת בהסתמך על קשרי המצוינים עם אנשי הרשות ואפילו עם הביי, מושל תוניס בעצמו.

אחרי הארוחה מסרתי לידם סכום כסף מספיק, ואמרתי להם: טיילו בתוך העיר, אכלו ארוחת ערב במסעדה ובלילה תסודו לחנותי, שם תמצאו את השומר שיראה לכם מקום ללינה, מלפנתי מיד לשותפי מר רחמים טרוסי, ובקשתי למנות אחד ממוסני הגרלים ולסדר שם מנות לתשעת הבצורים, לבחורות נחתי מקום לינה בביתי יחד עם בנותי.

למחרת נודע לי על ככוצה שניה שהגיעה, וגם אותם צרפתי לראשונים.

חיים נעים

ההעפלה דרך תוניס

את חנוכי הציוני קבלתי בתנועת הצופים בה שמשתי לאחר מכן במדרוך במשך שנתיים. תוך זמן זה התגבשה בתנועה זו חברה בעלת רעיון חלוצי שמגמתו היתה העליה לארץ.

יחד עם כמה מדריכים, ישבנו פעם ונסכנו עצות כיצד להשיג שאיפתנו זו. ידענו כן לפנינו דרך קשה ומסוכנת מכל הבחינות: הממשל הצבאי הבריטי בטרופולי נקט בקו המדיני של ממשלת המנדט בארץ ישראל השוללת עליה יהודית כל שהיא. ולכן היתה עיננו פקוחה על כל צעד ושעל של התנועות הציוניות בטרופולי. אך כל הקשיים הללו לא הרמיצונו, התארגנו בקבוצה בת 50 בחור ובחורה, והחלטנו לחצות את הגבול הלובי על מנת להגיע, דרך תוניס, למרסיל, או, מקום רחוק העליה מאידומה היינו צריכים לעבור רגלי כמאה ותשעים ק"מ עד לגבול, בקבוצות קטנות, ולשבור מבריחי הגבול ערבים המומחים לכך, שיחזו לנו למורי דרך במדבר השומם.

ענין זה דרש, תוך מהשקעות בסך מרובות, גם הירות חשאיות מקסימלית. כך שאפילו הקרובים ביותר שלנו לא ידעו דבר על המתרחש.

בארבעים יום לפני המועד כבר קבענו את תאריך היציאה, וצפינו ליום זה בקוצר רוח. בחשאי ארוננו כל אחד מוודח קטנה עם חפצים אישיים מעטים והמקדנו אותן בבית אחד ההכרים. בערב היציאה ערבנו מסכה צנועה, שנמשכה כל הלילה, כי מי יכול היה לעצום עין כלילה גורלי זה!

תחננו הראשונה היתה העיר זוארה, בקרבת הגבול, אליה הגענו מטריפולי באוטובוס בשעה 5 אחה"צ. שם נפגשנו עם מבריחי הגבול הערבים, וערכנו אתם את הסדורים האחרונים.

מספילים דרך תוניס, בתחפושת ערבית

בתצות הלילה ותחמשנו. לערבים, והרגלים היפות יצאנו לדרך לא דרך, בין גבעות וטרשים. השבילים היו זרועים אבני סלעים וגבישי מלח שפצעו את כפות רגלינו שלא חסבינו לכך והקשו עלינו מאד את התליכות בתנאים אלה צעדנו שני ימים ושלושה לילות עד הגיענו לבנגרדאן, העיר הראשונה בגבול התוניסאי.

מקום הנופל נקבע בבית הכנסת במקום, שם חכינו למבונות משא שהיתה צריכה להעבירנו לגאבס. סוף סוף הגיעה הפסגה, שהיתה עמוסה כבשים, נצטוונו לשכב בין רגלי הצאן ולהסתתר שם מעיני השוטרים.

באמצע הדרך קרתה לנו תקרית רצינית: הערבי בעל הכבשים, החל לריב עם הנגה היהודי הדרש ממנו במפתיע לתוליד אותנו בדרך, בטענה שאנו "מפריעים" לבבשים שלו ועלולים אנו להזיקם, בקרשי עליה בידנו להרגיעו והמשבנו לרכנו לגאבס. בעיר זו התקשרנו עם הנדיב מר בראמלי ויקטור, אשר דאג להסדיר לנו את המשך הנסיעה. עלינו על אוטו אחרי הערמינו עלינו כל מיני סחורות וקטן את הכל בבורגנים וכך יכולנו לעבור בשלום את מרכז המשטרה עד לעיר ספאקס.

כאן נפגשנו עם איש אחד הנודע בכינוי "מוריס זינה" שעזר לנו להגיע לתוניס ברלכת. כדי למנוע תשומת לב אלינו, היינו נאלצים להתפור בכל קרונות הרגנות בתוניס הנה לנו מן כחן יוסף שלוח אותנו למקום הממשש. שם חכו לנו אחדים מנכבדי הקהל אשר דאגו לנו לשיכון זמני ומכללה בתחילת דרכנו זו לא העלינו בכלל בדעתנו את הקשיים המרובים העתידיים לעמוד בפנינו בתוניס עצמה. חשבנו בתומנו שאם רק נגיע לתוניס, משם נזל למרסיל הדרך תהיה פתוחה נאלה לפנינו: אך לא כך היה הדבר באמת. גם שם נצטוו בדרךנו קשיים למכביר עד בני כד שאחדים מאתנו מקעה סבלנותם ונאלצו לחזור בחזרה לטרופולי. חלק מאתנו הצליח בכל זאת להגיע למרסיל בקבוצות קטנות תוך לבטים שונים, ומשם להפליג ארצה. אך אני ועוד כמה מהברי, נתעכבו בתוניס כשהם שלמה וחכינו לשעת כושר. תוך זמן זה נכנסנו לפעילות בתנועת "חזרה ועבודה", ועם זה גם עברנו אימונים בשק בהדרכת שליחי ההגנה. פתאום קבלתי מברק מביתי המודיעני על תאונה שקרתה לאמי, ונדרשתי לחזור הביתה.

חזרתי לטרופולי ונשארת שם מספר חדשים. לאחר החלמת אמי, הצטרפתי לארגון העפלה אחרי דרך איטליה. זלאתי כמה צטיונות שלא הוכתרו בהצלחה. הגענו סוף סוף לאיטליה ומשם למחוז הפצנו לחופי המולדת, ולשוחות צה"ל.

המעפילים בתוניס

אחת עשרה שנה עברו מאז אותה התקופה רבת המעש והתעוזה. תקופת המעפילים מטריפולי שהתקיימה על אף הכל ולקרות הכל, בכל הדרכים ובכל האמצעים שהיו ושלא היו ברשותנו.

מדי התכוננו בתקופה זו, הוזהרת ביפעת גבורה ואהבה בלי מצרים לארץ ולקוממיות העם. מתמלא לבנו על כל גזעיו ברגשי כבוד והערצה אין קץ לעשרות ומאות בחורים ובחורות, אלה שנשאו בלילות סגריר בית חמים, אב אוהב ואם רחומה, קרובים וידידים, עסקים פורחים ולמודים בבתי ספר גבוהים. עתיד בכלי בטוח, נאמן, אשר היה נגלדו ונגלדו הם ואבותיהם האבות אבותיהם מדורי דורות. לכל אלה מנו עזרה ובלוי נוספים וכל כדרך לא דרך רבת ואתחילים וסכנות איזמות, כשהם מתחשבים לבדונם. עברו בגליתם או על דבשות גלים, תוך מדבריות רחוקים שחדדים נפראי אדם. עברו ימים סוערים בלילות וערפלים בתוך סירות דלות ורעועות אשר לא פעם הישבו להשבר בים הגועש.

כל התלאות סבלו בחורינו אלה האמיצים, בגבורה עילאית, כיסורי אהבה, כדבר המוכן מאליו, תוך רעב ומחסור וימי אימים בבתי הסתור. כל זה נשאו בשלוות נפש למופת. בלי תרעומת וריבון כל שהוא, תוך אמונה שכך ולא אחרת, וזהו הדרך היחידה והאפשרית העומדת לרשותם, היכולה להביאם לתופי המולדת הנכספת, העומדת באותה תקופה במאבק נואש על נפשה בפני שבעה עממיר שהתקיימת ככל עבר.

ידעו או בחורינו גם ידעו שאין כאן ענין של עליה הלוצית גרידא, הם הרגישו בכל נימי נפשם שהם ממלאים שליחות צבאית מובהקת, וכי רק דרך נפתלים וממוקשת זו הובילים ליעד הנכסף. לא רק להגיע ארצה ולדרוך על אדמת המולדת אלא, וזה העיקר, לתחלץ חושים בשורות צה"ל העומד במערכת הכבודה וחרגשתם היתה כחיליים שנשלחו למשקל צבאית אשר עליהם מוטלת החובה הקדושה לבצענה ויהי מה, ואמנם, בהגיעם ארצה, גויסו ממש מתנבל ונשלחו מיד למחנות האימונים, או ישר לחזית, מפאת דוחק השעה, בלי אימונים בכלל, ולא אחד מהם נפל בגבורה בקרבות המוחצים כבר בימים הראשונים להגיעו ארצה.

בדרך העפלתם הקשה לא נותרו מעפילינו אלה לזמן רב בודדים לגפושם. בדרךם נפגשו גם עם בני עדתנו, שהתגוררו בארצות בהן עברו בסעסעם בתוניס, בצרפת ובאיטליה, ואלה נחלצו לעזרם, סייעים במיטב יכולתם ועשו רבות למענם, אם בסיוע כלכלי ובדיור ומני, ואם, ובעיקר, בהשתדלות אצל הדשיות המקומיות, כאשר חלק מהם נתמסו והרשמו כמעצר. עלינו לאמר בכל הצות, כי אלוהא עזרתם הגרובה של אחינו אלה, שנשארו ברובם אלמונים, בירדעם שהובתם היא ועשה בלי תנאים ומחלואי, אלמלא פעולם והקדוש למען המעפילים מי יודע אם המעפילים מטריפולי היו מגיעים למחוז הפצם, למלא את משימתם ולהגיע בשלום ארצה.

אחד מהיהודים היקדים האלה הוא מר ברמלי ויקטור, אשר פגשנו אותו במקרה בסידרו בימים אלה כתייר בארץ, אגב, זה לו למר ברמלי, הניקוד השלישי בארץ כתייר, אבל, הוא אמר — אשר לכאן אייה, בשנת 1962 בעולה, ובכך אקיים את הפסוק ועל ארבעה לא אשיבך בפעם הרביעית לא אשוב יונה לגולה. אני, בדרך צחוק, לחשתי את ראשית הפסוק: על שלשה משעי ישראל...

ובשמעו אותי, הוסיף מר ברמלי האמרי, אל תחשוב שבמקרה: השתמשתי בביטוי זה: מהפסוק בעמות, אני מאמין בכלל לברי שפסע הוא יכידו, וביד כל יחזירי אתו, הבא לכאן פעם ופעמיים: כתייר, וכל שכן במנוי זה: שלוש דגלים, וראה את מדינתנו בהתפתחותה ושגשוגה ועדיין: אני נמצע מלעלה ולהשתקף כאן, אני מרגיש את זה כחטא המכביד על מצפוני, ולכן החלטתי בחושה לחסל תוך שנתיים אלה, בעיה את כל עסקי הענפים בארץ, ולהצטרף עם כל משפחתי לשורות הנונים — והנבנים במולדתנו היקרה.

על חלקו בסיוע למעפילים ספר מר ברמלי: כראשית מלחמת העולם השנייה חוגגתי מטריפולי לתוניס, עיי השלטונות האיטלקיים, בויתתי נתין צרפתי, שם, ברוך ה' עשיתי חיל ועליתי בטולם והנצלחת.

בתולדת שנת 49, נפטר הגאון הרב קטרוזה זי"ע, ראביד של קהלת הוניה, ואני צעדתי דומם בין החמוך הרב המחאבל, והנה לפתע הכחנתי בשלושה בחורים, שהוכרת פניהם ענתה בהם שאינם מכני המקום: בגדיהם היו מרופטים, פניהם היו עייפים ועיניהם נפוחות ואוזנות מנדודי שינה ובקושו הם שרכו את רגליהם אחרי ההלויה, חש פנימי אלצני להתקרב אליהם על מנת לקשור אתם שיחה ולהכירם, והנה שמעתי ששוחחו ביניהם בשפת עברית, אך כיטוי הר"ר הטריפוליטי האופייני גילה לי את מתנאם; הרי לפני בחורים מעיר מולדתי, חוקקים ודאי לעזרה, ומיד קשרתי איתם שיחה חרישית שבה גילו לי שהגיעו לכאן בדרך המדבר ובצורה כלתי ליגלית ופניהם מועדות למרסיל, מקום רכז העליה לארץ, ספרו לי שחם אחד עשה איש בניהם שתי צעירות, חברתם הסתתרו בנן צבורי ואותם שלחו לגוש בעיר ולמצא קשר עם מי שהוא מטובי העדה שיעמוד לימינם ויסעדם להמשיך את דרכם הלאה, הם הגיעו עם שחר לתוניס, אך מפאת האכל על הרב שנפטר לא מצאו הודמנות לגשת להזכיר עם מי שהיא.

אני הרגשתי באומרי: נפלחם בידים נאמנות! ביתי פתח לפגועם לרוחה וכל מחסורכם עלי. מסרתי להם את כתובת ביתי, ובקשתים להכנס שם ולחכות לי יחד עם חבריהם עד שאחזור מההלויה, מיד טלפנתי לאשתי והודעתי לה מה לעשות, דאכן, בבואי הביתה, מצאחי את כולם, ורצוים ומסורקים, מנבנים לשלחן שערכה לכבודם רעייתי ועליו מכל טוב.

תוך כדי סעודה סיכמנו כמה ענינים חשובים, החלמ, ראשית כל, שביתי יהיה מקום ריכוז להם ולכל המעפילים שיבואו אחריהם מטריפולי, דאגתי למקום לינה בשבילם ולכלכלתם עד חיום שבו יוכלו להמשיך דרכם למרסיל, בקשתי מהם לבל ינסו לעבור בדרך לא חוקית למרסיל, כי אני אדאג להוציא להם דרכונים ולא יסבלו עוד כדרך שסבלו עד הגיעם הנה, יכולתי להבטיח להם זאת בהסתמך על קשרי המצוינים עם אנשי הרשות ואפילו עם תבלי מושל הוניה בעצמו.

אחרי הארוחה מסרתי לידם סכום כסף מספיק, ואמרתי להם: מילו בתוך העיר, אכלו ארוחת ערב במסעדה ובליילת הסוד לחנותי, שם תמצאו את השומר שיראה לכם מקום ללינה, טלפנתי מיד לשותפי מר רחמים טרזי, ובקשתי לפנות את ממחסני המדולים, ולסדר שם מסות לתשעת הבחורים, להבודות בחתי מקום לינה בביתי יחד עם בנותי.

למחרת נודע לי על קבוצה שניה שהגיעה וגם אותם צרפתי לראשונים.

אותו יום סלפן אלי שותפי מבנגרדאן, העיד שעל הגבול הלובר-טוניסאי שמשתרע הגבול הצרפתי עברה עשרות בחורים ובחורות מהמעפילים-מטריפולי ובקשני למצא דרך לשחרורם. הבטחתי לו לעשות כל אשר ביכולתי. וביתיים צויתי לספק להם על חשבוני כל מה שהסר להם. בהיותם במעצר, כולל בגדים ונעליים. והעקר בקשתי לעודדם ולהדפיח להם כי יש מי שדאג לשחרורם בזמן הקרוב. ביתי עזבתי את כל עסקי הפרטיים, החלתי בחפז ודכמם לשחרור העצורים האלה. ביחוד כשנדע לי שהשומרים שם מציקים להם ומענים אותם, אבל דא עקא אותו יום אהיה יום ראשון בשבוע, יום פגרא. וכל משרדי הממשלה היו סגורים. פניתי לעתונאי היהודי מר-שיראז מאסה יהודי יקר ונאמן, שמתוך נסיוני בעבר נוכחתי שלכו מלא אהבת ישראל, ועל אפי שנהאק קצת רחוק מזהירות, בכל זאת אינו חוסך כל עמל לבוא לעזרת יהודי הנחן בצרה. בהפעילו את קשריו המצוינים עם אנשי השדרה, טלפנתי אליו הביתה, ובקשתי בגישה מידית אתה, וכשאמר לי שהיום יום פגרא הוא האולי בדחת את הענין למחר, עניתני: — ארוך נאמנו יקירי. המדובר הוא בעשרות צעירים-יהודים, ביניהם גם נערות, הנתונים במעצר וסובלים בידי שוטרים עוינים, תבין שהענין אינו סובל דחוי כל שהוא.

— אם כך — ענה העתונאי — סע מינ אלי לביתי, אני לא-אצא עד בואך ונראה מה אפשר לעשות למענם.

לא עברו רקות ספורות עד שהייתי בביתו של מר מאטו וספרתי לו את כל הענין בפרוטרוט, נסענו יחד לקצין העיר הגנ' מנקה גם הוא יהודי מצרפת, וקבלנו ממנו מכתב לקצין המשטרה בבנגרדאן. היתה כבר השעה שש-בערב, ובכל זאת החלטתי לנסוע אותו לילה לבנגרדאן, תגיתי את שני האקדחים, שהחזקתי ברשיון, והחלתי בנסיעה מהירה שנמשכה כל הלילה לנסות בוקר-ונעתי לבנגרדאן ופניתי ישד לבנין המשטרה. מה נדהמתי לראות את הבחורים והבחורות נתונים תחת כיפת השמים, בהצד בית המשטרה. כשהם רעבים ורועדים מקוד ליל טבח הקר. שוחחתי אתם והרגעתי אתם קצת, צעדי ראשון היה לספק לעצורים תה חם ועוגיות אשר השגתי בעמל רב. בהתחשב עם השעה המוקדמת, אמנם השוטרים נסו בתחלה להפריע בעדי, אך אני הראיתי להם את המכתב שבידי מהגנ' מונק, וזם אימתי עליהם שאתבע אתם למשפט על התעללותם בצעירים יהודים, אז נפלה עליהם אימתה ופחדו.

ביתניים בא קצין המשטרה למשרדו, ובקראו את המכתב שמסרתי לו צוה לשחרר מינ את כל הבחורים וכן שמהים ונחלים הלבנו כולנו לבית הבנות. שם נחו וישנו כמה שעות, אני עצמי לא הרגשתי שום צורך לנוח ולישון. כוחות פלאיים התעוררו בקרבי, ולא חתי משם עד שהקמתי ועדה בת שלשה חברים מסובי העדה בבנגרדאן, ביניהם: הגדולים הנכבדים ר' חואתו בובריק, האדון חואתו פנגש, מתפקידת של ועדה זו לקבל כל המפעילים הבאים-מטריפולי, לסייע להם בכל הדרוש בזמן שהותם בבנגרדאן, ולספק להם תחבורה עד לתוניס. כל זה על חשבוני הפרטי, ולמטרה זו הפקדתי בבנק המקומי סכום כסף נכבד לרשותם. לאזור מבן התחלתי לטפל בהעברת הבחורים הנמצאים כבר במקום לתוניס. אתה מבני הקהלה בבנגרדאן, יהודי אמיד בעל חברת מכונות משא, ספק לנו שלוש מכוניות, כי נרדע לי שבעיר מונין נעצרו עוד 32 בחורים, וכמספר הזה גם בחורים. וזרתי לקצין המשטרה ובקשתי ממנו שימסור לי בחזרה את המכתב

מהגנ' מונק שנתתי לו בכדי שאשתמש בו הלאה לשחרור העצורים במדינן ובחורים, או שיראג הוא לשחרורם. הוא נענה לבקשתי ושלח אתי מפקח ושלשה שוטרים עם וראת בכתב לשחרר ולספור לי את כל המפעילים העצורים. במדינן קרחה לנו תקרית קטנה: במפקד שערכנו ביציאה בתברד שחסר אחד הבחורים. חפשנו בכל בנין המשטרת ובית הסוחר — ואיננו. פניתי בדרישה נמרצת שימצאו לי מיר את הבחור הנעדר. קצין התחנה ענני בלבלוג: מה לך כי נרגשת? בחור אחד יותר בחור אחד פחות — היינו הך!

בכעס עצור אימתי עליו, שאם לא ידאג למציאת הבחור יהיה הוא אחראי לכל התוצאות, ולא זו בלבד אלא שגם אפכיר הלאה לחלונות הגבוהים את דברי הלעג שלו.

לנוכה עמדתי הנערות נבנע הקצין ולהש דבר מה לשוטר שעל ידה, הלה מיהר והעמיד בפנינו את היהודי הנעדר. נתברר שהקצין שלח אותו בבחנה תחלה למקום מסויים בעיר בכדי שלא ישחרר עם יתר חבריו. תינת ויהודי זה העז לתרועע קולו עליו, ולבקש שחרור מיד, על כן רצה הקצין להשאירו כודד ולהתנקם בו אחר כך על "חוצפתו".

השעה היתה כבר מאוחרת בלילה, והיה קשה לי למצא מקום לינה לכולם. אך חיכתי נכרתי שישנו במקום בנין ביתים אליאנס, נגשנו לשם ואיך שהוא הסתדרו המפעילים ללון בלילה תמא גם-מאכל ומשקה הוכן עבורם אותו לילה במטבח ביהודים מחומרי המוון שבמחסן הגנתי לתוניס, עם מאה בחורים ובחורות השתדלתי ללאנוג לכל מחסורם. משך כל זמן שהותם בתוניס, עד שהמשיכו בדרךם הלאה למרסיל קבוצה אחרי קבוצה.

לנוכה חוקי הקיצוב שהיו קיימים באותה תקופת בתוניס, קשה היה למצוא להם בשביל הבחורים, ולכן התקשרתי עם מר-שיראז מאטו הנד, על מנת שימצא לי מאה כרטיסי-מוון עם מאה כבודות להם ליום.

התנאות החזקה במשך השבועיים הראשונים, שהגיעו לסכום של 800,000 פרנק נשאנו אננושותפי מר אסרוסו, ביתיים נתקבלו כספים ממוסדות שתיים בארץ ובגולה. כספים אלה עורו לנו להמשיך בפעולה עד תומה דבר שנמשך למעלה משבוע תודשים. עד שהספקנו לשלוח את כולם מי למרסיל ומי לרומה. עזרה פוטו מעניין הונחך זמך שהותם אצלי אגליתי בין המפעילים כמה זוגות שנראה עליהם שהם מתבטאים זה את זה וחושבים על גישוואים, כששמעתי אשתי את הדבר הזה בקשת ממני שובחתי גם במצוה להעזר להם להתנתן, וכן היה שזוהחתי עם הזוגות, וגם הם הביעו את הסכמם להתנתן. אז יצאה אשתי אתם וקנתה להם הבגדים והרהושים, ואני שכחתי למענם חדרים מרווחים וגם ערכנו להם מסכות חתונה ביארות.

(נכתב ע"י שקר צורילא)

הגערים במבואות החנה המרכזית לבל ייראו לעיני ברנש לא רצוי, וחכו לבוא המכונית הנוסעת לווארה; כשביד כל אחד סל קטן עם סמרטוטים ואוכל. בדי ארוחה אחת, או תרמיל קטן על הגב כשבפיו תפלה חרישית כי יגיעהו ה' בשלום למשאת נפשו.

אמנם היו כאלה שנתקלו בדרכם בקשיים רציניים ומהם גם שנפלגו בדי משטרת הגבולות, החזרו לטריפולי והועמדו לדין, אך בכל זאת הנוער לא גדתע וקבוצות נוספות נתארגנו ביתר-הירות והמשיכו בדרך בשלום.

משרב מספר בני הנוער שהגיעו לתוניס ולא הספיקו לנסוע כלם למרסיל, התקשתה יהדות תוניס בהוצאות המרובות של החזקת המעפילים לזמן ארוך. אך מה שהעיק על יהדות זו לא רק הבעיה הכספית שבאמת היתה גברת, אלא גם בעיית הדיור והשירותים הסאניטאריים, ויותר מכל, האחריות הגדולה הרובצת עליהם כאילו היא עוסקת בעגיני עליה בלתי ליגאלית של עשרות צעידים חבאים ממדינה זרה.

גם השלטונות הבריטיים, בלחץ הקהל הערבי, לחצו על ראשי הקהלה היהודית בטריפולי שינקטו אמצעים לחסל תנועה לאומית זו החולקת וגוכרת ותוצאותיה מי ישרון. אז נאלץ ראש ועד הקהלה מר זקינו חביב הטנוח לנסוע לתוניס ולספל אישית בהחזרת הנוער אשר נותר שם וטרם הצליח לעלות. ככה באה לסימנה פרשת גבורת הנוער הטריפוליטאני אשר, בכל זאת, לא התייאש וקיווה כי עוד יבוא יום שיוכל לעלות באיוו דרך שהיא.

כ. אראדי, צ. פולק

עליה ב'

החיילים הארצישראלים עזבו את אדמת לוב, אך הורעים שנוצעו עשו את שלהם והתשווקת של ההמונים — ובמיוחד הצעירים — לעלות לא"י, הגיעה לרוב מיסגרתה. דרכים חוקיות לעלייה לא היו. משטר הסרטיפיקטים שממשלת המנדט בפתה על הישוב, נשמר בכל חומרתו, ועל כן לא נשארה דרך אחרת מחוץ לדרך ההעפלה.

קומץ של בחורים נטל עליו את המשימה הזאת. בלי שום עזרה מבחוץ ורק בכוחות עצמם ובכספם נגשו אל המלאכה. בחורים הביאו את הסכונותיהם, בחורות מכרו את תכשיטיהן ואת כל מה שהכינו להן להתנותן הביאו את התמורה לקרן שנוסדה בכדי לשלם שכר אניה קטנה שנשכרה להעברת מעפילים מטריפולי לתוניס הארץ. המעמדים להעפלה אורגנו חוליות חוליות ואף אחת לא ידעה על השניה. הכל היה מוכן. מחוץ לסכום הכסף העצום שנתחייבו לבעלי האניה, סכום זה לא הושג על אף המאמצים ותכנית זו של העפלה ישירה מטריפולי לארץ לא יצאה לפועל, (יש לציין לדאכון חלב שכקשותינו מהמוסדות העליונים בארץ-ישראל לסייענו במפעל זה כסכומי כסף לא נענו). ובמקומה צצת התכנית להעפיל דרך תחנת כיניים — איטליה.

אחרים מתחברים, נסעו לאיטליה על חשבתם ובאו בדברים עם המוסדות היהודיים שם. ולאחר שנקשרו הקשרים המתאימים שהבטיחו את סידורם של אלה שיגיעו לאיטליה, החלה ההעפלה לשם. היתה זו העפלת יחידים טיפין, אך בתמידות. בכל אניה, בכל ספינת דיג, ככל אניה משא, ובכל כלי שיט שיצאו מטריפולי לאיטליה סובנו מעפילים, כתורים ובחנות, באיכוח. מארגנים בטריפולי ביחד עם המוסדות באיטליה, קבלו את פני המעפילים, דאגו לסידורם הארצי באיטליה והעברתם לארץ-ישראל.

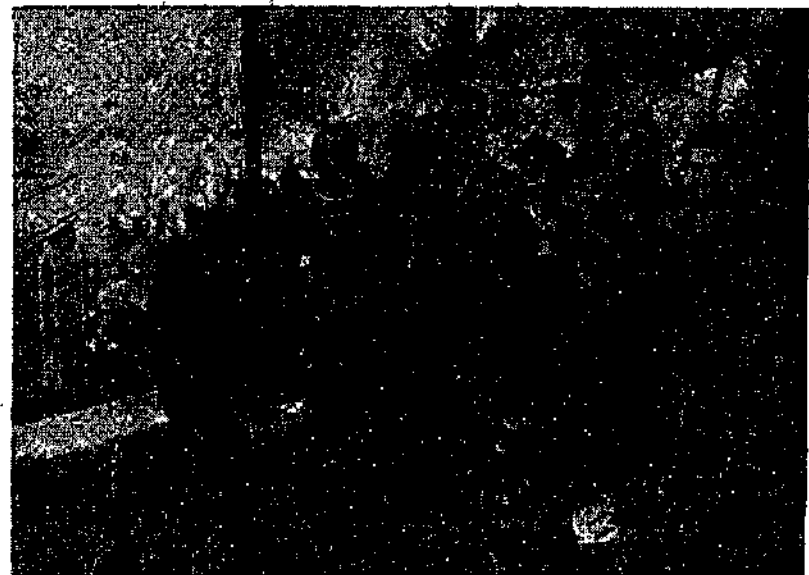
מימונן של פעולות אלה — השכר לבעלי האניות, הסירות וכד', והוצאות דמי "לא יחרץ" ששולמו ביד נדיבה לעומדים על המשמר במל ובתופים, כל זה בא מכספי המעפילים עצמם. נקבע סכום מקסימלי גבוה, נוסדה קופה אחורה שממנה שולם גם בעד אלה שלא יכלו לשלם כל הסכום אף שלא יכלו לשלם בכלל. ועדה מצומצמת העריכת את יכלתו של כל אחד ואחד וקבעה לו את המכסה שעליו לשלם.

קבוצה של 50 בחורים בערך, שלא יכלו לחכות לתורם להעפיל באניות, החליטו לצאת דרך היבשה דרך גבול לוב — טוניס ומשם קו לחגיע למרסיל. היתה להם סבלה צרות והלאות רבות ורק חלק קטנה הצליח לעבור את הגבול. חלקם נתפסו ע"י משטרת הגבול הלובית, הוכו והתגלגלו לבתי

לתוף סיראקוזה. בי"כ תמארגנים טס בחזרת מרומא לטריפולי לאחר שקבע עם רב החובל את מקום המפגש בחוף הסמוך לטריפולי. על רב החובל היה לאותה אותות שנקבעו מראש והחברים שיעמדו על התוף יצנו לעומתן, ואז ירד לתוף ויחזי יסעו לעיר. בליל המפגש באו החברים לתוף וחיכו עד בוש אך האות לא נראת. לאחר שעות של צפיה נתקרב אליהם אחד מתושבי המקום, איטלקי, ובקש מהם להסתלק כיון שידע שנשהו שלא כשורה עומד להתרחש במקום והוא אינו רוצה סיבוכים עם המשטרה. תבחורים חזרו העירה וחיכו לרב החובל בבית שכתובתו ידועה לו ורק כעלות השחר הופיע רב החובל בלויית מלה אתר הסדורים סוכמו.

ההסלגה:

ביום 1.9.1948 העפילו 85 צעירים משני המינים מחוף סמוך לטריפולי. מספר המוכנים להעפלה אמנם היה 150 אך האניה לא יכלה לקחת יותר, ובכוח הנורע ממש נדחו תנותרים ובאלצו לחזור העירה. המעפילים רוכזו באחת המערות הגדולות המצויות בקרבת החוף ומשם הועלו לאניה. בתחום לדברי רב החובל, הנסיעה היתה צריכה להימשך לכל חיתור 36 שעות ולפי זה נלקחו הצידה והמים הדרושים לדרך. אך במקום 36 שעות, הנסיעה ארכה 3 ימים ומעפילינו נשארו בלב ים ללא אוכל ומים. כמות קטנה של מים שנשארה חולקה במשורה בין המעפילים וצוות האניה. בליל שבת הגיעו לחוף. המלחים בראותם את סבל המעפילים (וגם סבלם הם) מחוסר מזון, וכידעם כי דיגי סיראקוזה פורשים את רשותותיהם בלילה כדי למשותן למחרת, היסשו ומצאו את מקום הרשותות, ירדו לים וסחבו כמות הגונה של דגים, בשלו אותם עם קצת המקרונים שנשארו להם והגישו לצעירים.

להשיב את נפשם. הירידה לחוף נעשתה במוצאי שבת בלילה, שם היו נציגי המעפילים מחכים בתאם להוראות שהגיעו במברק מטריפולי לרומה. תקבלו 85 חבילות. נציגינו באיטליה ארגנו סדרי הידידה לפני בואה של הספינה. מיד לאחר ירידתם, נלקחו הבחורים למגרש הכבודגל של סיראקוזה ששם הוכנו להם תה תם ואוכל מספיק. נעשה מפקד ונתברר כי 13 איש געדרים יחד עם אחר האחראים. מיד יצאו להסעם ורק אחרי חיפתשים מרובים מצאום, וכך נמנעו ממאסר בטוח אם נתגלתה הפעולה מצד השלטונות.

מסירקוזה הוסעו המעפילים לדומת ברכבות נפרדות, כדי שלא לעורר חשד. נסיעה שארכה 19 שעות; לאחר שהיה של 3 ימים בעד הבדיקות הרפואיות ושאר הסידורים, עלו בחורינו מחוף גאיטה שעיי באפולי באניה שנשא את עולים פליטי אידופה לארץ, ומיד עם הגיעם התגייסו כולם לצה"ל.

בנסיעה השניה חיינו כבר מלומדי נסיון וציינו את המשלוח בצידה המספיקה לשבועיים ימים, כלי הצלה ועזרה ראשונה. לפי התכנית היתה האניה צריכה להגיע מיד לחוף טריפולי ובא כוחנו עליו להשאיר בה מבלי לרדת לחוף, אך סערה גדולה שהתחוללה בים הכריחה את האניה להכנס לנמל מלטה ולהתעכב שם. 9 ימים עוד לפני שוך הסערה יצאה האניה ממלטה והפליגה לטריפולי כשבא כוחנו על ספונה ומאין אפשרות להשאיר בלב ים, נאלץ להכנס לעיר עם נירות מוויסיים, שהוכנו עוד באיטליה לפני הנסיעה, על כל צרה שלא תבוא.

בליל ההסלגה היו מוכנים גם הפעם 150 צעירים; אך אחרי שהועלו על המכנית (3 מכוניות משא של חצבא האמריקאני) היה הכרח להשאיר שוב כמהציתם. רק 87 מעפילים בלבד נסעו הפעם היות והקשר עם האניה שעגנה כמרחק ק"מ מתחוף, הושג רק בשעות המאוחרות של הלילה ורק סירה אחת היתה מסיעת את העולים לאניה, סירה קטנה וגם נקובה, ולכן רוב הבחורים הגיעו לאניה בשחיה (זה היה בסוף דצמבר 48 — בעונת החורף העז). בחורינו ירדו לסיראקוזה מחוסרי בגדים ונעליים ודבר זה הקשה עלינו להביאם למקום תדירות, אבל בסופו של דבר התגברנו גם על מכשולים אלה וכל הבחורים הגיעו בשלום לרומה, ומשם עלו ארצה וגם הם הצטרפו מיד לשורות התגנה של צה"ל.

עוד אניה במסגרת העליה הבלתי ליגאלית יצאה בדצמבר 48 מטריפולי ועליה 85 צעירים וצעירות. הם נשארו באיטליה כ-3 שבועות ואחר שעברו בדיקה רפואית וצוירו בכגדים וצרכים אישיים (מזודה אחת לכל 3 עולים) וסופקו להם מספודטים, הועלו בדרך האויר לארץ.

התלחכותם של התמונים בערי לוב לעלות לארץ וחוסר האפשרות לחשיב ויוות למשפחות שלמות, יצרו "שוק שחור" בהעפלה. בורדים פתחו משרדים השאיים להעלאת יהודים מטריפולי. ביציאת בלתי ליגאלית, הם הצליחו לשלוח כמה אניות עם משפחות שלמות על נשיתם וטפם. את התלחות שסבלו משפחות אלה קשה לתאר. המשטרה הרגישה בתנועה זו והגבירה את תמשמרות בחופים ולא פעם קרה שהמעפילים נשארו ימים ולילות שלמים במערות, בתנאים לא תנאים ולפעמים נאלצו לחזור אחרי כל הצרות האלה לבתיהם משום שהאניה לא יכלה לגשת לחוף מפתח המשטרה. כאן ייזכרו לטובת השוטרים החתרים שעשו מאמצים על עניינותם לסדרת המארגנים והמעפילים, תוך כדי סיכון מעמדם, והכל לשם שמים

בניהם ובמרט בנוחיהם למסע נוצו בנות ובחנאים כאלה. בלב רבים היה החשש המבוסס שיתכן שלא יזכו עוד להפגש, וכן זה לא עמד מול אותה נקודת אור רחוקה ששביבה הגיע עד לערי לוב באפריקה והחזיקה נקודה זו ששמה ארץ ישראל היא היא שהאירה את השכחה של גולת לוב וסללה לה את הדרך לגאולה. ואחרון אחרון חביב עלי לחזק ולחזק את החברים שעברו יחד אתנו שלא על גנת לקבל פרס ואשר נטשו את משפחותיהם, רבושם ועסקיהם והתמטרו ללא סיוג וגבול לפעולתם הנאה והמורית ולא פעם סבנו את עצמם ואת חי בני משפחותיהם. הם נשארו תמיד באלמוניותם כי המטרה היחידה שהציבו להם היא הנצחת המפעל הבכיר שאליו התנדבו.

שיר להייל העבדים:

שָׂא קַרְקָה, תִּיל עֲבָרִי, יִצְאָה מִלֵּב זֶפֶן:
 צִאָתָךְ לְשֵׁלֹם קְשׁוּבָךְ אֵל חֵיק מוֹלְדָתְךָ.
 שְׂכִיבֵת אֶלְקִים תִּקְדָּמְךָ קְעֻמֵד אֵשׁ נֶעֱנֵן:
 קְרִיךְ אֶתָּה קְבוּאָךְ וּבְרוּךְ אֶתָּה קְצֵאָתְךָ וּ
 וּבְשׁוּבָךְ עֲטוּד זֶרֶק נֶצְחֹן לְהַבִּיךְ רֵעֶךָ אַחֲוָתָה.
 זְדַעֲוֵן נְוִיתִי תִתְמַדְדִים עַל קַרְקִיךָ לְשִׁעֲשֵׁפ.
 יִקְצֵם לְקֶךָ קְשִׁעֲךָ: הַיִּי, יִקְרִיזִי, הַיִּי אֶפְסָו:
 יִדִּיךְ תְּרַעֲנָה מְגִיל, עֲלִיךָ תְּרַטִיב, תְּרַכִּיפ.
 סֵן אֶקְנֵם חוֹכְתֵךְ כִּי לֵב אֶרְכֶה לְקֶךָ.
 קְעִמְךָ קְקָרֵב מוֹל אוֹיֵב כְּנִאֹת לְכֵן מְכָבִיב.
 אַךְ, תִּנְצַמֵד לְקֶךָ מוֹל מְקַפְצִי זֶפֶן:
 מוֹל לֵב קְעִיךָ רוֹטֵט, מוֹל עֵינֵי תֵם, קְרוֹכִים:
 שָׂא קַרְקָה, תִּיל עֲבָרִי, קַרְכֵת אַחִים זֶעֱנִים
 שְׂמַקְצִיאֹוֹתְךָ קְקָרְפֵם אֶת רְאִשֵׁיָם תוֹקְפֵם.
 קְעִצְמוֹתֵיָם תִּכְבֹּשׂוֹת מְגִלוֹת אֶלְפֵי שָׁנִים,
 מְעַקְרֵתְךָ תַגְאָה רִים סִיִּים זֶפֶתֵם.
 כִּי, לֵב מִי לֹא רָטֵט, עֵינֵי מִי לֹא נִקְעָה,
 קְרִאֹת, מְגֵן דְּוֹרֵי עַל מְכוּנֵיתְךָ נוֹצֵץ:
 אֶשְׁרֵי עֵינֵי רְאָתָה, אֶשְׁרֵי אֵזֵן שִׁמְעָה
 שֶׁעַל עֲצֵנו תִּכְבֵּשׂ פֶּרֶחַ קְאָכִיב תִּגְזֵי:
 רְקָדְנִים מְתַנְנֹת אַסְרִים, נוֹקְרֵי כְרִמֵי נְרִים
 קְזִינֵי מְעוֹלֵם, אַךְ אֶתָּה — אַךְ פְּרַמְנוּ זֶטְרֵם.
 רַחֲמֵי הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל — רַחֲמֵי הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל — רַחֲמֵי הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל —

לא יתואר גם במשך הנסיעה וגם לאחריה באניות אלה לא היו התנאים המינימאליים ביותר של סביבציה, לא היו במובן לא סידרת הצלה ולא תגורות הצפיפות היתה איומת, לחוב לא היו באוניה אפילו מקומות ישיבה במספר מספיק, שלא לרבר על מקומות שינה. והרי כאן המדובר לא בצעירים בלבד אלא משפחות שלמות שכללו נשים וטף, זקנים, חולים ותשושים (אחת גפטר בדרך לפני שהגיעה לדומה) — שוכרי האניות לא דאגו להודיע למרכז הפליטים באיטליה על יציאת האניות, וכן באין כתובת מסוימת ובדירה לרבי החובלים לאן הם צריכים להוריד את "מטענם", זרקו אותם בחוף "מקינז" — מחוץ סיראקוזה בסיציליה על יד כפר דייגים איטלקיים. תושבי הכפר קבלו את הפליטים די יפת ועזרו להם בהגשת אוכל וצרכים אחרים. יזכרם ד' לטובה. מיד עם התקבל הדיעה על בואם של העולים, ירדנו מרומה ולאחד הסידורים עם השלטונות האיטלקיים הסענו אותם צפונה לרומה למחנות העליה של חמרבז לגולת, שם דאגו להם בכל מקל כל רוב הגופר בשלח מיד ארצה בדרך האוויר, לפעמים שעות מספר לאחר הגיעם למחנות. יזכרו לטובה כל אלה שנתנו יד למפעל הגדול הזה ובמיוחד הגברת עדה סירני ומר ישראל ברמי שבאמצעותם קבלנו את כל העזרה והתן הדרוש להרחבת הפעולה. שוכרנו אניות הובלת קטנות שהיו יוצאות מאיטליה, עם מישוה מאנשינו לטריפולי והסענו מספר לא מבוטל של צעירים וצעירות שהוסיפו כוח לכוחו של צה"ל בעיצומה של מלחמת השחרור.

מנהלי המשרד הארצישראלי לעליה ליגאלית מאיטליה לארץ היו: מר ברוך דוברבני (או קירשנבאום) ומר נחום שמיר (או קסמון). עם התפתחות הענינים והתרחבות ההפעלת מטריפולי לאיטליה, ראה המשרד צורך בשליחת מר דוברבני לטריפולי. לשם זה היה צורך שמישהו בטריפולי ישיג עבורו ויהיה מהשלטונות הכריטיים. נשלח מברק אל המנחה ציון שאול אדוה: דל בלשח: זו: גיסי: ממל: בחי: הספר במקום, רוצה לבקר בבתיהם בטריפולי, בעבור שעה חצי בערך, נתקבלה תשובה מהמנחה: "נדאג לזה" וכעבור כמה ימים נתקבל אישור לזיוה למר דוברבני (כיום מגהל מחלקת העליה של הסת"י): ועם הגיעו לטריפולי נפתח פרק חדש בתולדות העליה ההמונית, הוא פרק העליה המאורגנת מטריפולי ישר לארץ, לא נובל לסיים את סקירתנו זו בלי:

א) להזכיר בצער ובגאון את עשרות בחורינו אשר נפלו על מזבח המולדת במלחמת השחרור ואחריה ובמלחמת סיני. אנחנו מרכינים את ראשנו לזכרם של אלה אשר בשעת מבחן קשה נחלצו זבאו בכל מיני דרכים להצטרף לשורות הבנים והבנות היקרים שהקריבו למען המולדת את היקר מכל יקר, את חייהם!
 ב) להזכיר בכרכה את החיילים היהודים והארצישראלים שהגיעו עם המחנה השמיני ללוב, ואשר עזרו בכל סחם בהדרכת הנוער הלובי ועיצובו, לא מעט היה חלקם גם בהכרחת צעירים לארץ ברכים שלא כל אחד היה מסוגל לעשותם. כולם יעמדו על הברכה ומשכרתם תהיה שלמה מעם ד'.
 (על חלקם של חיילים אלה בהפחת הרוח הלאומית בקרב העם ובזקיפת קומתו של הנוער, יעיד השיר שאנו מביאים בשולי סקירה זו שחובר בומנו על ידי אחד המורים במחנה החיילים עזבו את טריפולי, ופורסם בקול המורה — רחמי המסדרות האורחת בטריפוליטניה).

וישקוף היום אתם המצרכה קבוצת
 לעמוד המצרכה אחרת דבדה וקשה
 אחולינו לך - לנו: תנבר, משפיל תצליח
 קחולו ימינה בתרבי, שפאלף במתקשה

ועת ישמע קול תרופת מצוצרתך
 עת קשיב את תרף על נדנה - תרבי זמורים
 תפתח זיך, ונסת נפך וקאנתך
 תשב בטח שאנו, ונגל תצדק תרים.

אז, אוקנו, אחיך הקרובים קרובים
 שוקרף מלפנו נגע לא קש לא ימוש -
 תפקד, תומר, אשר בר-קמא בינינו תקים
 עד יד על יד נחר נצמד: אשר גב, וקופי ראש

שא קרקה, תכל עברי, ויחזק שמך לנצח
 תספר קהלות לוב, קמלאך פורה ומציל
 על זרוענו נקשרך, קטוקסות על תפצת
 עד שם פזורה יקנס - קבוא לציון גואל

ש. צדריאל
 מפי י. נחאיסי

העפלה

במשך שנות המלחמה העולמית השנייה היו מקרים בודדים של העפלה לארץ דרך מצרים. המעפילים התרכזו מבנגאזי, ומשם הצליחו להגיע ארצה. היו מקרים שחיילים עבריים קיבלו חופשה לשוב ארצה לביתם, הם מסרו את תעודות החופשה לבחורים משלנו, כולל את מדי הצבא שלהם, על מנת שיעלו ארצה. החיילים עצמם הסתתרו איך שהוא בין היהודים בעיר עד תום חופשתם, וחזרו למחנותיהם. למועד תום חופשתם, היו גם מקרים של נשואים פיקטיביים בין חיילים עבריים ובחורות ואלמנות טריפוליטאניות, שכל מטרתם היתה להעלות יהודים ארצה, ובהגיעם היו מתגרשים כדין יצאם גט. היו מקרים רבים שזוגות אלו מצאו חן איש בעיני רעותו והקשר ביניהם נשאר בר קיימא עד היום. מעפילים רבים ברחו בספינות דיג איטלקיות, את הבחורים היו מכניסים בתוך הפירסונל של הספינות תמורת תשלום מצדו וחיו מורידים אותם להומי איטליה ומשם הצטרפו ליתר המעפילים, פליטי השואה באירופה. רבים מיהודי טריפולי נעצרו בחופי הארץ באגרות מעפילים, ונעצרו במחנות בקפריסין עד להכרזת המדינה. פעם רכשנו בכספנו ספינת משלנו, סגל המפקדים בה היה איטלקי וכל המלחים היו בחורים משלנו, כל המלגת לאיטליה היו משאירים שם חלק מהמלחים ובחורם לטריפולי היינו מכניסים אחרים במקומם החרר חלילה.

עם הגברת פעולות ההעפלה הגיעו השמועות לכולשת הבריטית, ומאז החלו ספינות משטרת התופים הבריטית לכדוף את ספינות המעפילים. חומרת סכנה זו התלשנו כמעט עד למינימום כאשר מצאנו את הדרך הנכונה ללבוש ובעיקר לכיסים של אנשי הכולשת, כריסים וצרכים, האזורים לכד, מאז העלינו עלי מפעולות ההעפלה שלנו, ורק למראית עין עצרנו כפעם בפעם להקת מעפילים ולאחר מתן בסתר הרשו להם להמשיך את דרכם.

הגיעו הצרכים לאוני הסי. אי. די. הבריטי והם החלו להתחזק אחר צעדינו אנו זוכר - ממשיך מר נחאיסי לספר - שפעם שמו עין עלי והוצאה נגדי פקודה מעצה אחר מהמחיצים שלנו הודיע לי על כך, ומיד החילותי בבישולים להגלת, אך הפעם נוכחתי להקת שהענין הוא רצוני ביותר, למחלי שלמנו באותו שבע עצמו ומי לא יחריץ לפקוד גבוה ערבי בשירות הכולשת על מנת שיעלים עין מקבוצת מעפילים שהפליגו בספינה לאיטליה, והנה נתמל מולי שנשלח לצרונה ורקא אותו מלש ערבי עצמו, הקפיד הגיל, האיש העמירי בחקירה נמרצת עד אקסת כוחותי, אני כמוזן כפרתי בעקשנות בכל שותפות מצדי במפעולות ההעפלה, זפניתי לבלש בדברים הללו, שמע נא אדוני, אם אתה כל כך לוחץ עלי שאגלה לך, הנני ואספר לך על מקרה יחיד שבו הייתי מעורב, זה משלוח של 15 בחורים ביום רביעי זה, אך עם זאת אני דוגמה לתודיע לך על עוד שותף בהבר הזה, והוא בלש ערבי, פקיד גבוה, שגבה מהבחורים סכום כסף זיכר כשוחזר, וולת זה אינני יודע שום דבר מכל ענייני ההבראה, האיש החזיר כסיד, ופניו נמלו, פחאום קם על רגליו והשיט לי יד ואמר: אני

יהדות לוב

מאמרים ורשימות על חיי היהודים בלוב: ראשית
בואם ללוב, מבנה הקהלות והחיים הרתיים,
החברתיים והלאומיים שלהן, מאורעות הדמים,
הצננה, העפלה, עליה והתישבות, חוזי ומנהגים ועוד.

יוצא לאור להג' מלאות עשר שנים
לעליית יהודי לוב לארץ ישראל
(תשי"ט - תשי"ט)

בהוצאת ועד קהלות לוב בישראל

יוסף בימון

פרקי הכשרה

עם שחרור טריפולי — כיתה לוב עלי צבאות בעלות הברית כ"ד.1.43. נפתחה תקופה חדשה בחיי יהדות לוב.
 עם צבאות הברית הגיעו אחינו הדוילים העבריים, אשר נתקבלו בצהלה שמחה ע"י כל בני הקהלה המקומית. ראינו בהם מבשרי תקופת חדשה, כי בפואם — כך קוינו — תפתח הדרך לארץ ישראל, שבמשך כל זמן המלחמה נפסק כל קשר אתה, ואוירה חדשה החלה מרחמת בכל רחבי הארץ.
 אחינו אלה נתקשרו מיד עם ראשי מחלקת תחינוך של ההסתדרות הציונית "בן יהודה" אשר, במקודת השלטונות האיטלקיים, הפסיקו את פעולתם מאז פרוץ מלחמת העולם השנייה, ועכשיו הגיעת שעת הכושר לארגן מחדש את העבודה בחסותם ובהתערבותם של אחינו מא"י. המיגור אדקינ (כיום מוכיר עיריית נתניה) ששירת אז כראש עיריית טריפולי, יעץ לנו לבל נקשור את ארגוננו בהסתדרות הציונית משום שהדבר עלול לעכב את השגת הרשיון לפתיחת המועדון מחדש ולכן קראנו לארגוננו "ארגון למען התרבות העברית "בן יהודה".
 הרשיון הושג ושערי המועדון נפתחו לצמאי החופש שבאו בהמתיהם לשמוע דבר ה"מירושלים".

הנועת הנוער

גם הנועת הנוער הצליחה להתארגן מחדש בחסותו של ארגון "בן יהודה" ב"ק"ן מיוחד. בראש הנועת זו עמדו הפעם מבוגרי בית הספר "התקווה" אשר היו גם מדריכי הקבוצות המאורגנות נוסף למדריכים האחרים. פעולותיה של הנועה זו לא הוגבלו בין כזלי ה"ק"ן. רחובות העיר המו מתניבי הנוער ושירי ציון וריקודי הורה נשמעו למרחקים גם בשעות המאחרות כלילות. בני נועד אלה דפיעו בכל הזדמנות בלבוש תכול-לבן ודגלים כיריהם, מה שנתן ליהדות טריפולי להרגיש את עצמה בעומדת בשעריה של ארץ ישראל המשחררת.

הנועת "החלוקה" והכשרה

שני שליח ההסתדרות הציונית והסובנות היהודית אשר לקחו חלק פעיל בארגונה מחדש של הנועת הנועה, התחילו בפעולה בשבת החדש "בנוגרי" הנועת בני שב"י. עשרת המפגש, ולהתחברות כרחוק ובידיעות לקראת עלייתם ארצה להיות בין בוגרות חברי הקבוצה הראשונה של "התקווה" היו מתאספים לראשונה בבית פרטי של אחד מהם פעמיים לשבוע ושם היו מקבלים שיחות הדרכה מפי שליחים הנ"ל ולאחר זמן הוקצה להם חדר במועדון "בן יהודה" עם כל התועות מספר חברי "החלוקה" הלך הלך וגדל וגם מדריכים חדשים צפו מבוגריהם ומבין הצרי "בן יהודה" אשר היו את מועצת "החלוקה".
 לא ארכו הימים והבטאון החלוצי הראשון — החיגור, בטאון הנועת בח"ד, הופיע — בטאון בשלוש שפות תוך בענייני חלוציות והכשרה לעלה.
 החלט להקים הכשרה חקלאית בתוך נסיון ל-10 בחורים כדי שיחמחו בעבודות חקלאיות ויתרגלו לחיי חברה משותפים לפני שיעלו ארצה חברים אלה עתידים להוות גרעין למספר גדול של חלוצים טריפוליטאניים שיעלו

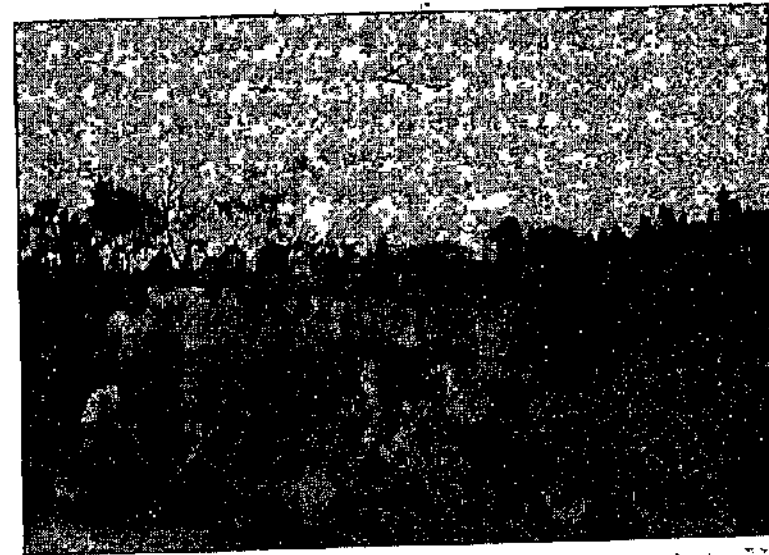
בעקבותיהם. המשימה היתה קשה הן מבחינה חברתית והן מבחינה כספית. הן בחורינו לא הורגלו להתרחק מבתי הוריהם וביש להיות בבדידות ולשאט בעבודה קשה תחת להם השמש החזק בקיץ והקוד העז בחורף. ואם גם ירצו בכך, מי ישא בעול החוצאות? הרי בתקופה הראשונה הם לא יהיו מסוגלים להכניס דבר לקופת התבשרה וגם מימון ממקורות אחרים אין.

לאחר משיא ומתן ממושך ולאחר בדיקת הענין לאור המצב הנ"ל, הוחלט להקים ועדה מורכבת מכתב טורים אלו בירך ושני תברים מראשי הציבור במקום. על שלושת החברים האלו הוטל להפש דרך להכניס את עשרת החוזרים אשר נבחרו לגרעין הראשון, לאינו חנה חקלאית ולהבטיח את החקתם בעבודה ואת קיומם. לבריפ בחודשים הראשונים. עד אשר יהיו גורם פרודוקטיבי שיזבל לשאת את עצמו.

נמצאה חנה חקלאית במרחק של כ-50 ק"מ מחוץ לעיר טריפולי ובעליה היהודים הסכימו לחת יד למפעל הבביר הזה, כלומר לתת אפשרות לבחורים הנ"ל ללמוד את העבודת החקלאית, להעמיד לרשותם חדרי שינה עם בל הריהוט הדרוש, להקים להם מטבח וחדר אוכל משותף אשר ישמש גם כבית כנסת וחדר קריאה, ונוסף לבל זה, תשולם לבחורים משכורת סמלית אשר תעלה בד בבד עם התגלותם לעבודה.

מציאה זו היתה בשבילנו סימן לעידוד ותקווה להצלחה במשימתנו ואם כי מספר הבקשות להצטרף להכשרה עלה על בל המשוער, החלטנו שלפי שעה לא יתקבלו יותר מעשרה שיהיו את המבחן הראשון.

היתה זו הויה חדשה בחיי בחורינו אשר ראו בענין כהתגשמות הלום נכסף. בחורינו אלה אשר בל ימיהם בילו בחיך משפתתם, קמו עד מהרה כאיש אחד

חברי הכשרה בטרפולי

המשליכו אחרי גורם את חיי הפינוק ותענוגי הבית והסתגרו בין גדרות החנה המרוחקת והנדודת. להיות בין אנשים זרים ונכרים אשר לא מכירים מתמול שלשום.

כבר מהיום הראשון לכואם, הכינו להם סדרי עבודה, חלקו ביניהם את התפקידים הפנימיים ולוח יומי תפיש-על, טבלת המודעות, להודיע על שינויים ומינויים חדשים מטעם. הוקד הפנימי שהקימו להם מראש.

למימון החוצאות עד שיימצא מקור לכסף, נמצא חבר אחד שעמד מאחורי המפעל. המקשר בין החברים, התעד ובעל החנה והמרכז את בל העניינים הדרושים לקיום ההכשרה.

הח' נ. ברגליורא שהיה מוכר לנו אז בשם יחאל הלוי — עמד על הסיכורים הסנימיים של החברים השפיע עליהם מרוח, חיי הארץ.

עד מהרה הסתגלו החברים לחיים שיתופיים מצויינים, גם בעלי החנה היו שבעי רצון מתמסדותם וטרצם לעבודה ובל מבקריהם התפעלו ממישגיהם הדינאמיים בעבודה בכל ענפי המשק לרבות עבודה על הטראקטור, ומהסתגלותם לחיים החדשים שלא חיום מימיהם.

כך עבדו חלוצינו היקרים בשמחה וברצון ללא ליאת וללא כל רסן ותלונה. במשך 8 חודשים רצופים, מיוני 43 עד לינואר 44, אך בהתקרב עונת החורף, בעל החנה שכנראה תופעל עליה לחץ חזק ממקורות עויינים, הודיע לנו מתאום על ביטול התחייבותו בלפי הצעירים מ-15 ליאנואר. הודעה זו נתקבלה במהלומה קשה לכל חברי מועצת החלוק ובפרט לחלוצינו הצעירים שגרתמו כבר לחיים החדשים ונמצאו עליהם חיי העיר. כל תרבוהים והשידולים של אנשי "החלוק" עם בעל החנה לא הועילו להניחו מתחלתה ומדלת בריחה, הרצאו החברים לחופשה זמנית עד אשר ימצא מוצא מהסכך שנוצר מחדש.

השלב השני של ההכשרה

אחרי תלאות ומאמצים על אנשיים, נפתרה הכעיה על חבירת חות גדולה השייכת לרופא איטלקי אהב ישראל, במרחק של כ-10 ק"מ מהעיר לתקופה של 5 שנים עם אפשרות של חידוש. שטח החנה למעלה מ-10,000 דונם ובה כרם בן 40,000 גפנים ופרדת בן 1000 עצי הדר מלבד כ-350 עצי פרי שונים אחרים, כן תיה במקום בית גדול של 4 חדרים עם חצר רחבת ידיים, מטבח רחב וכן מחסן לשמידת פרות ורעים ועוד.

במובן, עסק גדול בזה דרש מימון עצום ואיש ההכשרה לא יכול לבדו לשאת בעול בכך זה, גם המוכנות היהודית שאליה פנינו עם כל ההמלצות והאישורים שברשותנו הקציבה לנו רק 250 ליש בשני משלוחים. אנשי ועד ההכשרה היו צמש זבוכים, המפעל הגדול שבו תלינו תקוות מרובות עמד בפני סבנת בשלוק ולכן לא נשארה לנו דרך רק להומין את נכבדי העויה ולגולל לפניהם את הפרשה בשלימותה. תוצאות האסיפה היו מעודדות ביותר: בהסכמת כל הנוכחים נוסדה חברה בשם "הטבשיר", כל חבר השתתף בסך של 5000 מ.א.ל. (כ-20 ליש). קרן זו תוחזר לבעליה בתום 5 שנים ונוסף לכך כל הנוכחים תרמו במקום סכומים ניכרים להחזקת המפעל.

קשה לתאר במלים את שמחת בחורינו בתזרם להכשרה. זה היה בספטמבר 1944 בהתחלת השנה החקלאית. הפעם נספו עוד 5 בחורים שנבחרו במכוון

ימן השכבה העשירה הם גילו התלבות חזקה לזעיקן התכוננו ברצון גרעו לקראת העליה לארץ. הכנסת סית לחזה נערכה בשמחה רבה ובהשתתפות ראשי התנועה ועשרות חברים. החיים בחזה החדשה נבסו מיד למסלולם הרגיל בפי שהיו בחזה הקודמת וביתר סדר ונחת. מזריך איטלקי מומחה בקרא ללמד את החברים ולהדריכם ועבודתו נשאת פרי.

כדי לעמוד בתנאים שנקבעו עם בעל החזה היה צורך להחכיר חלק מהאדמה לערבים וגם להעזר בפועלים ערבים.

חלוצינו התמסרו לעבודה בכל השטחים כאנשים בעלי נסיון רב בכל ענפי החקלאות.

לא נהיה נאמנים לעצמנו אם נאמר שתמיד נחלו הענינים כסדרם ללא תקלות וחיכוכים פעם על דא ופעם על הא; אך על כולם יכולנו להתגבר וכל סבסוך או תקלה מצאו את פתרונם על הצד הטוב ביותר.

תוצרת המשק

תנובתה של השנה הראשונה היתה מבורכת: 40 אלף ק"ג ענבים, למעלה מ-10 אלפים ק"ג תפוחים, ב-2000 ק"ג פירות שונים, אלפי ק"ג תפוחי אדמה, עגבניות, שועית וירקות אחרים, למעלה מ-5000 ק"ג בטנים מהון המשלוח, כמאה שקים חטה ושעורה, ופחות גדולה של מספוא. גם הלול והרפת הטיקו תוצרת טובה.

שטפונות

בראשית אוקטובר 1945 מקדו את החזה שני שטפונות זה אחר זה במשך 15 יום. שטפונות אשד כמהם לא היו מזה עשרות שנים, מי תואי אשד גאו במדה עצומה שטפו את כל החזה וגרמו נזקים חמורים למפעל הירך. רק המחסן לא נפגע מהשטפונות. למרות זאת לא נתיאשו החברים וחזרו לעבודתם תיכף עם שוב המצב לאיתנו.

מאורעות הדמים והיסול ההכשרה

מאורעות הדמים של חודש נובמבר 1945 לא פסחו כמוכן גם על הכשרתנו. בחורינו הרחוקים והמבודדים, תמנותקים מכל מגע עם העיר, היו צפויים מרגע לרגע לטבח בללי ורק נס ממש קרה, שטרדע להם דקות אחדות לפני הגיע להקת הפורעים והם נמלטו על נפשם, מהוך לאחד שלא הספיק לכרוח והוא נדקר בסכין בגבו ע"י האספסוף אשר עטה על החזה וחדד כל הניתן לשדוד. גם האשה הטבחית ניצלה בדרך, גם אחרי שהפורעים קרעו מאזניה את נומי החב. מאורע זה הרם מיסודו את כל המפעל והעמיד בסימן שאלה את עתידם של חברינו. עכשיו נתברר לכל כי הדרך היחידה שנשארה לבחורינו אלה ואחרים, היא מילוי שאיפתם היחידה, שאיפה שלמענה ויתרו על כל חיי התענוגות והשאננות, ויתרו על מקומות עבודה בטוחים ומאשרים, והיא — העליה לארץ ולהצטרף לבניהיבנויה.

חלוצינו עולים

מילוי שאיפה זו בושש לבוא. לאחר חודשים מספר נתקבלו 10 רשיונות עליה לארץ ורשיונות אלה נמסרו במילואם ל-10 חלוצינו שמאו ניתקו מחותם

לא נעמה להם כל עבודה או עסק אחר, וכל הימים היו מהדפקים על דלתי הממונים על העליה ומצפים לישועה.

אכן סוף מר היה למשימתנו, סוף שבגללו נבצר ממנו להכין מחנה גדול של עובדי אדמה ובוני המולדת, אולם סוף כל סוף הצמחים אשר זרענו לא הלכו לאיבוד ואם לא ניחן לנו להכשיר את הירים הרי הצלחנו להכשיר את הלבבות ובבוא היום, יום העליה החמותית, כמו כל אחינו הלובים כאיש אחד ואמרנו: "הננו ועלינו" ואת בוחם לאדמה נתנו לאדמת המולדת אשר בה הקימו את מושביהם מהגליל ועד הנגב, בראש מורם, ללא פחדים ודאגות.